UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XCV. De diuinationibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-72772

Visual Library

¶ *Super Quæſtionis nonageſimæ quartæ Articulum quartum.*

ⅠN articulo 4. eiuſdem 94 quæſtion. dubium occurrit, quo pacto verificetur, quòd omnes dij gentium dæmonia, & tamen licet colerent multos deos, colebant etiam unū ſummum Deum, de quo non poteſt dici, quòd ſit dæmon, quia eſt verus Deus. Rurſus colebant motores cœlorum, quos conſtat non eſſe dæmones. Quomodo igitur omnes dij gentium dæmonia?

a.di.15.q.1. artic.2.cor. Et 3.contra cap. 120. Et po. q. 3. ar. 4.cor.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, vt in litera dicitur, quòd dæmonia erāt cauſæ omnis cultus idolatriæ. Et propterea omnes dij gentium erant dæmonia cauſaliter, licet non eſſentialiter. Secundò, dicitur, quòd omnes dij gentium erant etiam eſſentialiter, aut participatiuè dæmonia, inquantum erant dij gentium: quoniam non venerabantur ſecundum id, quod in veritate erant, ſed ſecundum id, quod non erant, hoc eſt, ſecundum deitatem, cum non eſſent dij, niſi unus, qui non adorabatur etiam ſecūdum id, quod erat, ſed ſecundum id, quod ipſi de eo concipiebant. Ac per hoc non adorabant ipſum Deum ſecundum ſe, ſed id, quod ipſi uocabant Deum, quod non eſt uerus Deus. Et ſic omnes dij gentium aut erāt dæmonia, aut figmentia dæmoniaca, quæ participatiue dæmonia erant, & dicuntur.

Lib. 8. Ety. mol. cap. 11. paulo a princip.

Lib. 21. c. 6. a med. illius tom. 5.

¶ In reſponſione ad ſecundum, cum legis idolatriam excluſam per virtutem Chriſti in ſexta ætate, non intelligas, quòd hoc ſit pro omni parte ſextæ ætatis perfectæ: ſed quoniam ex magna parte excluſa eſt, & excludentur reliquiæ in eadem ætate.

Articvlvs IIII.

Vtrum cauſa idolatriæ fuerit ex parte hominis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ cauſa idolatriæ nō fuerit ex parte hominis. In homine.n. nihil eſt niſi vel natura, vel virtus, vel culpa: ſed cauſa idolatriæ nō potuit eſſe ex parte naturæ hominis, quin potius naturalis ratio hominis dictat, ꝙ ſit vnus Deus, & ꝙ non ſit mortuis cultus diuinus exhibendus, neque rebus inanimatis. Similiter etiam nec idolatria habet cauſam in homine ex parte virtutis, quia non poteſt arbor bona malos fructus facere, ut dicitur Matth.7. neque etiam ex parte culpæ, quia, ut dicitur Sapien.14. Infandorum idolorū cultura omnis mali eſt & initium, & finis. ergo idolatria non habet cauſam ex parte hominis.

¶ 2 Præt. Ea, quæ ex parte hominis cauſantur, omni tempore in hominibus inueniuntur. Nō autem ſemper fuit idolatria, ſed in ſecunda ętate legitur eſſe adinuēta vel a Nēbroth, qui, ut dicitur, cogebat homines ignem adorare: vel a Nino, qui imaginem patris ſui Beli adorari fecit. Apud Græcos autem, vt Iſid. * refert, Prometheus primus ſimulacra hominum de luto finxit. Iudæi vero dicūt, quòd Iſmael primus ſimulacrum de luto fecit. Ceſſauit etiam in ſexta ætate idolatria ex magna parte. ergo idolatria nō habuit cauſam ex parte hoīs.

¶ 3 Præt. Aug. * dicit 21. de ciui. Dei, Neq; potuit primum, niſi in illis, ſ. dæmonibus docētibus, diſci quid quiſq; illorum appetat, quid exhorreat, aut quo inuitetur nomine, aut quo cogatur, vnde magicæ artes, earumque artifices extiterunt: eadem autem ratio videtur eſſe de idolatria: ergo idolatriæ cauſa non eſt ex parte hominum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Sap.14. Superuacuitas hominum hæc, ſcilicet idola, adinuenit in orbem terrarum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ idolatriæ eſt duplex cauſa. Vna quidā diſpoſitiua, & hæc fuit ex parte hominum: & hoc tripliciter. Primò quidem ex inordinatione affectus, prout. ſ. homines aliquem hominē vel nimis amātes, uel nimis venerantes, honorem diuinum ei impenderunt. Et hæc cauſa aſſignatur Sapien 14. Acerbo luctu dolens pater, ci-

F to ſibi rapti filij fecit imaginem, & [...]
quaſi homo mortuus fuerat, nunc [...]
colere cœpit. Et ibidem etiam ſub[...]
mines aut affectui, aut regibus de[...]
municabile nomen, ſcilicet diuini[...]
pidibus impoſuerunt. Secundò, pro[...]
homo naturaliter de repræſentatio[...]
Philoſ. dicit in * Poetica ſua. Et ideo [...]
des a principio videntes per diligent[...]
imagines hominum expreſſiue fa[...]
cultum eis impenderunt. Vnde dici[...]
Siquis artifex faber de ſylua lignum [...]
rit, & per ſcientiam ſuæ artis figuret [...]
let imagini hominis, de ſubſtantia ſu[...]
G ptijs uotum faciens, inquirit. Tertiò, [...]
rantiam veri Dei, cuius excellentiam [...]
conſiderātes, quibuſdam creaturis pr[...]
tudinem, ſeu virtutem, diuinitatis c[...]
runt. Vnde dicitur Sap.13. Neque ope[...]
tes, agnouerunt quis artifex eſſet, ſed [...]
ſpiritum, aut citatum aerem, aut g[...]
aut nimiam aquam, aut Solem, aut L[...]
res orbis terrarum, deos putauerūt. A[...]
ſa idolatriæ fuit conſumatiua ex parte [...]
qui ſe colendos hominibus erranti[...]
in idolis dando reſponſa, & aliqua, q[...]
hominibus mirabilia, faciendo. Vnde [...]
dicitur: Omnes dij gentium dæmon[...]

H AD PRIMVM ergo dicendum, quòd [...]
tiua idolatriæ fuit ex parte naturæ h[...]
ctus, vel per ignorantiam intellectu[...]
dinationem affectus, vt dictum * eſt [...]
ad culpā pertinet. Dicitur autem ido[...]
ſa, initium, & finis omnis peccati: [...]
quod genus peccati, quod interdum [...]
producat vel expreſſe inducendo per [...]
ſæ, uel occaſionem præbendo per m[...]
vel per modum finis, inquantum pec[...]
ſumebantur in cultum idolorum, [...]
hominum, & mutilationes memb[...]
I huiuſmodi. Et tamen aliqua peccat[...]
triam præcedere, quę ad ipſam homi[...]

AD SECVNDVM dicendum, quòd [...]
non fuit idolatria propter recentem [...]
tionis mūdi, ex qua adhuc vigebat [...]
Dei in mente hominum. In ſexta æta[...]
latria eſt excluſa per virtutem, & doc[...]
ſti, qui de diabolo triumphauit.

AD TERTIVM dicendum, quòd ra[...]
de cauſa conſumatiua idolatriæ.

QVAESTIO CXV.

De ſuperſtitione diuinatiua, in octo articulos diuiſa.

K POSTEA conſiderandum eſt de ſuperſtitione diuinatiua. ET CIRCA hoc quęruntur octo.

¶ Primò, Vtrum diuinatio ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpecies ſuperſtitionis.

¶ Tertiò, De ſpeciebus diuinationis.

¶ Quartò, De diuinatione, quæ fit per dæmones.

¶ Quintò, De diuinatione, quæ ſit per aſtra.

¶ Sextò, De diuinatione, quæ ſit per ſomnia.

¶ Septimò, De diuinatione, quę ſit per auguria, & alias huiuſmodi obſeruationes.

¶ Octauò, De diuinatione, quæ ſit per ſortes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuinatio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. B Videtur quòd diuinatio nō ſit peccatum. Diuinatio enim ab aliquo diuino nominatur: ſed ea, quæ ſunt diuina, magis ad ſanctitatem pertinent, quàm ad peccatum. ergo videtur quòd diuinatio non ſit peccatum.

¶ 2 Præt. Aug. dicit * in lib. de lib. arbit. Quis audeat dicere diſciplinam eſſe malum? & iterum. Nullo modo dixerim aliquam intelligentiam malam eſſe poſſe: ſed aliquæ artes ſunt diuinatiuę, vt patet per Philoſ. * in lib. de memoria. Videtur etiam ipſa diuinatio ad aliquam intelligentiam veritatis pertinere. ergo videtur quòd diuinatio non ſit peccatum.

¶ 3 Pręt. Naturalis inclinatio nō eſt ad aliquod malum, quia natura non inclinat, niſi ad ſimile ſibi: ſed ex naturali inclinatione homines ſolicitantur prænoſcere futuros euentus, quod pertinet ad diuinationem: ergo diuinatio non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 18. Non ſit qui Pytones conſulat, neq; diuinos. Et in decretis 26. * q. 5. dicitur. Qui diuinationes expetunt, ſub regulis quinquennij iaceant ſecundum gradus pęnitentiæ diffinitos.

RESPON. Dicendum, quòd nomine diuinationis intelligitur quædam prænuntiatio futurorum. Futura autem dupliciter prænoſci poſſunt. Vno quidem modo in ſuis cauſis: alio modo in ſeipſis. Cauſæ autem futurorū tripliciter ſe habent. Quædam enim producunt ex neceſſitate, & ſemper, ſuos effectus. Et huiuſmodi effectus futuri per certitudinem prænoſci, & prænuntiari poſſunt ex conſideratione ſuarum cauſarum, ſicut aſtrologi prænuntiant eclipſes futuras. Quædam vero cauſæ producūt ſuos effectus non ex neceſſitate, & ſemper, ſed vt in pluribus, raro tamen deficiunt. Et per huiuſmodi cauſas poſſunt prænoſci A effectus futuri, non quidem per certitudinē, ſed per quandā cōiecturam: ſicut aſtrologi per conſiderationem ſtellarum quędam prænoſcere, & prænuntiare poſſunt de pluuijs, & ſiccitatibus, & medici de ſanitate, uel morte. Quædam verò cauſæ ſunt, quæ ſi ſecundum ſe conſiderentur, ſe habent ad vtrūlibet: quod præcipue videtur de potentijs rationalibus, quæ ſe habent ad oppoſita ſecundum * Philoſ. Et tales effectus, vel etiam ſi qui effectus, B vt in paucioribus caſu accidunt, ex naturalibus cauſis per conſiderationem cauſarum prænoſci non poſſunt: quia eorum cauſæ non habent inclinationem determinatam ad huiuſmodi effectus. Et ideo effectus huiuſmodi prænoſci non poſſunt, niſi in ſeipſis cōſiderentur. Homines autē in ſeipſis huiuſmodi effectus conſiderare poſſunt ſolum dum ſunt præſentes, ſicut cum homo videt Sortem currere, & ambulare: ſed conſiderare huiuſmodi in ſeipſis, C antequàm fiant, eſt Dei proprium, qui ſolus in ſua æternitate videt ea, quæ futura ſunt, quaſi præſentia, vt in 1. habitum * eſt. Vnde dicitur Iſa. 41. Annuntiate quæ ventura ſunt in futurū, & ſciemus quia dij eſtis vos. Si quis ergo huiuſmodi futura prænuntiare, aut prænoſcere quocunque modo præſumpſerit, niſi Deo reuelante, manifeſte vſurpat ſibi qđ Dei eſt, & ex hoc aliqui diuini dicuntur. Vnde dicit Iſid. in lib. * Ethim. Diuini dicti quaſi Deo pleni. Diuinitate enim ſe plenos ſimulant, & aſtutia quadam D fraudulentię hominibus futura coniectant. Diuinatio ergo non dicitur, ſi quis prænuntiet ea, quæ ex neceſſitate eueniunt, vel ut in pluribus, quæ humana ratione prænoſci poſſunt: neque etiam ſi quis futura alia contingentia, Deo reuelante, cognoſcat. Tunc. n. non ipſe diuinat. i. quod diuinum eſt, facit: ſed magis quod diuinum eſt, ſuſcipit. Tunc autem ſolum dicitur diuinare, quādo ſibi indebito modo vſurpat prænūtiationem futurorum euentuū. Hoc autem conſtat eſſe peccatum: unde diuinatio ſemper eſt peccatum. Et propter hoc Hieron. * dicit ſuper Michęam, quòd diuinatio ſemper in malam E partem accipitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diuinatio non dicitur ab ordinata perticipatione alicuius diuini, ſed ab indebita vſurpatione, vt dictum * eſt.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ artes quędam ſunt ad pręnoſcendū futuros euētus, qui ex neceſſitate, vel frequenter proueniunt, quæ ad diuinationem non pertinent: ſed ad alios futuros euentus cognoſcendos non ſunt aliquæ veræ artes, ſeu diſciplinę, ſed fallaces, & vanę ex deceptione dęmonum introductę, vt dicit Auguſt. in 21. de ciuit. Dei.

AD TERTIVM dicendum, quòd homo habet naturalem inclinationem ad cognoſcendum futura ſecundum modum humanum, nòn autem ſecundum indebitum diuinationis modum.

bet articulo ſecundū materiam meditandum, ac ſecundūm vniuſcuiuſque naturam ſuſpendendum, aut decernēdum iudicium eſt.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli aduerte, quòd Ariſtoteles in principio libelli de memoria, & reminiſcētia, incidenter affert reſpectu futurorum, eſſe ſcientiam ſperatiuam: quam quidam diuinatiuam uocant. Qualis ſit autem, aut ex quibus procedat, non inuenio in eo. Vnde an hoc retulerit ad dogmata conijciendi ex cauſis, & ſignis, vt aſtra, complexiones, lineę naturales, ſomnia ꝑ aliqua parte, & huiuſmodi creduntur, an ad artes vanas, quę de facto tunc erant apud idolatras, ſicut & poſt fuerunt apud chriſtianos, ut patet 26. quęſt. 1. Sortilegi, neſcio. Author parum de intentione illius hominis curans, ad rem ſe conuertit reſpondendo, permanens in formali, vt dictum eſt. Naturalia namque ſiue ſigna ſint, ſiue cauſę, vt in pluribus verificantur.

Lib. 9. Meta. tex. 3. & 18. com. 18.

q. 14. art. 13. & q. 57. art. 3. & q. 86. art. 4.

Lib. 8. cap. 9. a medio. Et refertur 26. q. 4. cap. igitur, circa princ.

A med. commentarij in cap. 3. Micheæ, to. 6.

In corp. ar

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinatio ſit ſpecies ſuperſti-tionis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd diuinatio non ſit ſpecies ſuperſtitionis. Idem .n. non poteſt eſſe ſpecies diuerſorum generum: ſed diuinatio videtur eſſe ſpecies curioſitatis, vt Auguſt.* dicit in lib. de vera religione. ergo videtur ꝙ non ſit ſpecies ſuperſtitionis.

¶ 2 Præt. Sicut religio eſt cultus debitus, ita ſuperſtitio eſt cultus indebitus: ſed diuinatio non videtur ad aliquem cultum indebitum pertinere. ergo diuinatio non pertinet ad ſuperſtitionem.

¶ 3 Pręt. Superſtitio religioni opponitur: ſed in vera religione nō inuenitur aliquid diuinationi per contrarium reſpondens. ergo diuinatio non eſt ſpecies ſuperſtitionis.

SED CONTRA eſt, quod Origenes dicit * in Periarchon. Eſt quędam operatio dæmonum in miniſterio præſcientiæ, quæ artibus quibuſdam ab his, qui ſe dęmonibus mancipauerunt nunc per ſortes, nunc per auguria, nūc per contemplationem vmbrarum, comprehendi vr̄. Hęc autē omnia operatione dæmonū fieri nō dubito: ſed, vt * Aug. dicit in 2. de doc. chriſ. Quicquid procedit ex ſocietate dęmonum, & hominū, ſuperſtitioſū eſt. ergo diuinatio eſt ſpecies ſupſtitionis.

RESPOND. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra * dictū eſt, ſuperſtitio importat indebitū cultum diuinitatis.

Super Quæſtionis nonageſimæquintæ Articulum ſecundum.

IN art. 2. eiuſdem 95. q. vide in primis, quòd ratio ſuperſtitionis in diuinationibus eſt, quia auxilium dæmoniacum aſſumitur: & ideo ad hoc oportet ſemper inſpicere, & hinc ſcire, quòd diuinatio ex genere ſuo mortale peccatum eſt, & ab Eccleſia dānata, tamquàm diabolici cultus pars ex propria natura operis, vt diffuſe habes in Decretis 26. q. 1. 2. 3. 4. 5. & 7. vbi materiam iſtius quæſtionis tractatam videre potes.

Infra art. 3. cor. princi. Et 2. diſ. 15. q. 1. art. 3. ad 4. Et 3. cont. c. 154.

* Cap. 38. & præc. tom. 1.

¶ In eod. artic. nota, quòd duplex in litera ponitur inquiſitio pro diuinatione, ſcilicet manifeſte pernicioſa, quæ .ſ. eſt cum expræſſa dæmonum inuocatione: & vana, quæ .ſ. eſt quando aliquis futurum præcognoſcere tentat, vnde præcognoſci non poteſt. Et hęc propter admiſtionē occultam dęmonum eſt pernicioſa, ſed occulte, vt amplius infra patebit. Et hoc oportet ſeruare pro fundamentis in tota materia diuinandi: quoniam in his conſiſtit formale, ad quod oportet reſoluere. Ex his enim non ſcimus, an talis inquiſitio, puta, per ſomnia, per ſortes, per aſtra, per lineas &c. ſit vana: ſed tantum in quo formalis ratio dæmoniacæ inquiſitionis reſpectu futurorum conſiſtat, ſcilicet aut in expreſſa inuocatione, aut tacita, per hoc quòd vana ſit futuri inquiſitio. Si noſſe autem vis, an talis inquiſitio ſit vana, oportet formale ad talem materiam applicare, & videre ſi inde futurum poteſt, vel non poteſt præcognoſci. Et propterea oportebit in ſingulis articulis ſequentibus ſingula examinare, quantum Deus dederit, ne homines docti nos derideant tamquàm rudes auferentes a rebus eas, quæ in eis occultæ ſunt conditiones, & dæmoni attribuentes: & ne ſapientes in occultis ſuis, quaſi ſine ratione dicta omnia promiſcue deſpiciant, ſed habeant rationes, quibus obedire debet humana ratio: & vt viri boni peccatum non timeant, vbi peccatum non eſt.

¶ Occurrit tamen ante omnia dubium, quàre vana inquiſitio futurorum ſit pernicioſa. An ex propria natura, an quia prohibita, & damnata ab Eccleſia. Et eſt ratio dubij, quoniam vana appellatur in propoſito inquiſitio ex defectu a fine, quia ſcilicet non poteſt aſſequi intentum finem, qui eſt cognitio futurorum, ſeu occultorum, vt patet ex diffinitione in litera poſita, quæ iam prænotata eſt. Inquiſitio autem ſic vana non eſt ex genere ſuo pernicioſa: quoniam multas conſtat eſſe inquiſitiones vanas non pernicioſas, vt ſi quis quærat Smaragdum in cerebro gallinę. Nec etiam ex eo, quòd ad cognitionem tendit, pernicioſa eſt: quandoquidem & vane inquirere ſpeculatiuam cognitionem, puta, geometricam a iuriſconſulto, aut practicam etiam in agibilibus, puta, conſilium de aliquid agendo a puero, ſtultum nō pernicioſum eſt. Nec etiam ex eo, quòd ad futura, vel occulta terminatur, pernicioſa eſt: quoniam ſiquis illa met futura, aut occulta ab homine inquireret, vane inquireret: quoniam ille non poteſt dare de his notitiam, non tamen pernicioſe inquirreret. Et breuiter in huiuſmodi inquiſitionibus magis relucet, hominem ſtultum, quā pernicioſum eſſe. Et confirmatur, quia ſicut non eſt pernicioſum ex ſuo genere committere vanitati fortunæ futurum dominium exterioris rei, etiam cum periculo perdendi, vt ſit in omnibus ludis fortunæ: ita non eſt pernicioſum committere fortunæ uanitati cognitionem ſingularium, quæ non ſunt de perfectione intellectus, ſine cuiuſque damno: hoc autem importat vana inquiſitio futurorum. Non eſt ergo ex propria natura pernicioſa vana inquiſitio futurorum, ſed ex Eccleſiæ prohibitione, iuxta dictum Gratiani 26. q. 2. cap. Sors.

¶ In oppoſitum autem eſt, quia hæc inueniuntur in vtroque teſtamento damnata, ſcilicet a Moyſe, & Paulo Apoſtolo. Huiuſmodi autem non ſunt mala, quia prohibita, ſed ideo prohibita, quia mala.

¶ Ad euidentiam huius ſciendum eſt, uanas occultorum inquiſitiones dupliciter fieri poſſe. Primo, vt vana: ſecundo, ut utilia ad cognitionem occultorum. Si fiant vt [illegible] fiunt vt in ueritate ſunt, quia uana in [illegible] uacare uanis inquantum huiuſmodi, nullam [illegible] quàm vanitas ſit, ponat, conſequens eſt, quòd [illegible] tiones vanas ut uanas, licet ſit ſecundum ſe [illegible]

Dicunt enim inquiſitores iſti, quòd non inuocant [illegible] intendunt dæmonem, ſed vti talibus, quia eſſe [illegible] utilia ad huiuſmodi cognitionem occultorum [illegible] non obſtat: quoniam ex quo ſecreta illa [illegible] tus dæmoniaca, niſi homo utens illa [illegible] tiam, diabolicæ ſe ſocietati immiſcet tacite [illegible] utitur uanis ut utilibus ſecundum ſecretam [illegible] enim curam habere operum ſuorum, ut [illegible] uero ignorantia in iſtis excuſet a mortali, & [illegible] munibus ignorantiæ regulis iudicandum eſt. [illegible] conſonum eſt, ut credentes abſque [illegible] nes aliquas, quæ in veritate ſunt vanæ [illegible] ex dæmone, eſſe vtiles ex diuina, aut natura[illegible] tute: & pro tanto eis vtentes, ac eis [illegible] parati ſunt nullo modo facere, ſi ambiguum [illegible] ne eſſent, excuſentur a mortali, [illegible] affectata, aut craſſa, & ſupina. Hos enim [illegible]

Talis enim videtur ignorantia, qui [illegible] Pſalmiſtæ ad hoc, vt anulus ſuper [illegible] Conſtat enim ex Deo non eſſe [illegible] ad huiuſmodi leuitates, nec ex natura [illegible] virtutem. ex dæmone igitur. Et hoc [illegible] hoc alia ſcias iudicare, diligenter [illegible] ſortilegijs. capit. Ex tuarum, presbyter [illegible] fami ad inſpectionem aſtrolabij propter [illegible] dum ex zelo, & ſimpliciter accedens, [illegible] maculam contraxiſſe dicitur. Iſte [illegible] di dæmonum non habuit: inuocans tamen [illegible] non ex ignorantia excuſante: quia [illegible] priuato, presbiter. Ratio autem [illegible] non per ſe, ſed per accidens, & [illegible] immiſcent ſe tacite cum dæmonibus. A [illegible] excuſantur, qui credulitatem hanc [illegible] acceperunt, & propterea his vanitatibus [illegible]

Sunt igitur huiuſmodi vana, quatenus [illegible] tur, ſecundum genus ſuum ſuperſtitioſa [illegible] tum vana, & inquantum ſuperſtitioſa [illegible] quia mala, & non econuerſo. Et ex hoc [illegible] moneat abſtinere etiam a licito vſu [illegible] linearum, & huiuſmodi in [illegible] lum declinandi in vſum illicitum, [illegible] ti: non tamen abſolute prohibet in [illegible] quatenus ſunt vana, aut ſuperſtitioſa. [illegible] ni loquendo, quia in tali materia, [illegible] debet eligi melior, & non debet [illegible] ideo in ſpeciali ſunt prohibita ſortes, [illegible] vltim. Et hic etiam ſunt prohibita, [illegible] tali materia: & ſimile eſt in [illegible] nis Euangelicis, quò ad ſecularia [illegible] uinam irreuerentiam, vt Auguſt. dicit [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ad cultum autem Dei pertinet aliquid dupliciter. Vno modo, cùm aliquid Deo offertur uel ſacrificium, vel oblatio, vel aliquid huiuſmodi. Alio modo, cùm aliquid diuinum aſſumitur, ſicut ſupra dictum * eſt de iuramento: & ideo ad ſuperſtitionem pertinet non ſolum cū ſacrificium dęmonibus offertur per idolatriam, ſed etiam cùm aliquis aſſumit auxilium dęmonum ad aliquid faciendum, uel cognoſcendum. Omnis autē diuinatio ex operatione dæmonū prouenit, vel quia expreſſe dęmones inuocātur ad futura manifeſtāda: vel quia dæmones ingerunt ſe vanis inquiſitionibus futurorum, vt mentes hominū implicent vanitate. De qua uanitate dicitur in Pſal. 39. Non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas. Vana aūt inquiſitio futurorum eſt, quādo aliquis futurū prænoſcere tentat, vnde prenoſci non poteſt. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ diuinatio ſpecies ſupſtitionis eſt.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ diuinatio pertinet ad curioſitatem quātum ad finem intentū, qui eſt præcognitio futurorum: ſed pertinet ad ſuperſtitionem, quātū ad modum operationis.

Ad secvndvm dicēdum, ꝙ huiuſmod diuinatio pertinet ad cultū dæmonum, inquātū aliquis utitur quodā pacto tacito, vel expreſſo cum dęmonibus.

Ad tertivm dicendum, quòd in noua lege mēs hominis arcetur a temporalium ſolicitudine: & ideo non eſt in noua lege aliquid inſtitutum ad præcognitionem futurorum euentuum de temporalibus rebus. In veteri autem lege, quę promittebat terrena, erant conſultationes de futuris ad religionem pertinentibus. vnde dicitur Iſa. 8. Et cùm dixerint ad vos, Quęrite a Pytonib⁹, & a diuinis, qui ſtrident incantationibus ſuis, ſubdit quaſi reſpōſionem: Numquid non populus a Deo ſuo requiret uiſionē ꝓ uiuis, & mortuis? Fuerunt tn̄ in nouo teſtamēto etiam aliqui ꝓphetæ ſpiritum habentes, qui multa de futuris euentibus prædixerūt.

Articvlvs III.

Vtrum ſit determinare plures diuinationis ſpecies.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ non ſit determinare plures diuinationis ſpecies. Vbi. n. eſt una rō peccādi, nō videntur plures eſſe peccati ſpecies, ſed in omni diuinatione eſt

Quòd autem prohibitiones omnes de his ſic ſint intelligendæ, ſcilicet, inquantum vana, aut ſuperſtitioſa, aut alias mala, manifeſtatur ex quatuor. Primò, ex ſtudio doctorum ad diſcernendum ad quid aſtra, ſomnia, auium motus &c. ſunt vtilia ſecundum naturam: & ad quid non, concludendo quòd vti eis ſecundum quòd ſunt ex natura vtilia, non eſt peccatum. Si enim eſſent mala aliqua, quia prohibita, non oporteret hanc diſcretionem facere. Secundò, ex hoc ꝙ tot textus, qui habentur in Decretis cap. 26. per tot quæſtiones diuinationē, incantationem, uel ſuperſtitionem afferendo, hęc ſpectare ad ritum paganorū, culturam, uel ſocietatem dęmonum infirmant. Tertiò, ex hoc quòd ius diuinum in hac materia, Deut. 18. Non inueniatur in te, qui obſeruet ſomnia, & auguria: exponitur ſecundum dictam gloſam. ſ. vana, aut ſuperſtitioſa. Multo ergo magis ius humanum, vbi aliter non exprimitur, interpretabimur ſic. Quartò, ex hòc quòd Apoſt. Galat. 4. non dixit, obſeruatoribus temporum, quòd in vanum in eis laborauerit: ſed dixit, Timeo ne in vanum in vobis laborauerim, ſignificans ſe timere, ne tempora ſuperſtitioſe obſeruauerint: & ſic in uanum in eis laboraſſet, ut etiam Auguſt. exponit, vt habetur 26. quæſtio. 7. cap. Quis exiſtimaret. Hoc enim modo timens Eccleſia ne ad ſuperſtitioſa filij ſui declinent, horret, damnat, punitque hæc, non iniiciendo laqueum animabus, ſed prohibendo quæ mala ſunt, & monendo ne etiā licitis in huiuſmodi ſe implicent, ne paulatim declinent in pernicioſa. Et ſi chriſtiani intelligerent celſitudinem gradus ſui (qua diuinæ facti conſortes naturæ aſciti ſunt in membra Chriſti, & datum eſt eis omnibus præeſſe naturalibus, & dæmonibus, iuxta Domini promiſsionem Marc. vlt. vbi dicitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur &c.) neque a ſignis cœli, neque ab alijs quæ gentes, quo homines non chriſtiani timent, metuerent ſibi, ſed chriſtianitatis virtute ſuper omnia ſeipſos agerent, feliciſsime omnia calcantes.

¶ Ad obiectiones autem in oppoſitum allatas in principio dubij, iam patet reſponſio; quia loquuntur de inquiſitionibus iſtis, quatenus vanæ ſunt, & infra vanitatem ſiſtunt, excepta vltima confirmatione, ad quam dicitur, quòd non eſt eadem ratio de dominio rei temporalis, & de cognitione: quoniam caſus fortuitus ex conuentione hominum poteſt eſſe utilis ad translationem dominij, vt patet in ludis fortunæ, & in ſortibus diuiſorijs. Non ſubeſt autem humanæ uoluntati, quòd caſus fortuitus ſit vtilis ad cognitionem occultorum: & ideo argumentum non valet.

¶ Gratianus autem in oppoſitum allatus verificatur quo ad monitionem Eccleſiæ, ut diximus, & quo ad ceſſationem inquiſitionis per ſortes non vanas, ſed à Deo olim probatas, propter rationem in hoc articulo ad tertium ab authore aſsignatam ex differentia inter legem nouam, & veterem: Quamuis fuerit etiam alia ratio, ſcilicet pronitas illius populi ad idolatriam, in qua videbant reſponſa dari gentilibus. Vnde Saul cum non haberet à Deo reſponſum, ad Pytonis ſe conuertit diuinationem, 1. Regum 28.

¶ In reſponſione ad primum, & ſecundum eiuſdem 2. art. nota, quòd diuinatio, licet ſubiectiue ſit in intellectu, in quo eſt tam inquiſitio, quàm cognitio, ſiue debite ſiue indebite habeatur, quia tamen includit ordinem ad uoluntatem, cuius eſt uti pacto cum dæmonijs: ideo author ex hac parte ponit ipſam ſpeciē eſſe ſuperſtitionis, quæ vitium in voluntate eſt, ſicut religio eſt virtus in voluntate. Et licet uti pacto dæmonis, abſolute loquendo, videatur ad ſocietatem, & non ad cultum ſpectare, ac per hoc diuinationem non eſſe ſpeciem ſuperſtitionis, cuius eſt exhibere cultum creaturæ &c. Si tamen diligentius attendamus, quòd ratione diuinæ excellentiæ ſubiectionem profiteri Deo religionis eſt, videbimus, quòd ratione affectatæ excellētiæ diuinæ a dęmone, profiteri ſe ſubiectum dæmoni implorando illius conſilium, vel auxiliū, ſuperſtitionis eſt. Conſtat autem, quòd vti pacto cum dæmone, eſt profiteri ſe indigentem dęmone, ac per hoc illi ſubditum. Omnis enim indigens, quatenus indigens eſt, ſubijcitur illi, cuius opera indiget. Propter quod propheta deitatem ex nullius indigentia probat, dicens. Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. Opuſc. 23. cap. 4

¶ *Super Quaſtionis nonageſima quinta Articulum tertium.*

In artic. 3. eiuſdem quæſt. 95. nota, penes quid diſtinguitur expreſſa a tacita inuocatione dæmonis, ſcilicet penes intentionem hominis, quam intellige dupliciter haberi pro expreſſa. Primò, cum inuocat dæmonem. Secundò, cum aliquid facit quod ſcit ex diaboli virtute operari, vt faciunt incantatores. Vtrique namque expreſſe dæmonem inuocant ex intentione, verbo, uel facto. Et tunc interuenit pactum factum, & ſi non cum illo homine, factum tamen cum aliquo alio, qui aſsiſtet illis operibus oſtendendo, uel operando. Tacita autem inuocatio dæmonum, tunc ſolummodo eſt, quando aliquis talibus ſe implicat, ut dignum ſit dæmonem ſe illis immiſcere, quâmuis hoc ſit præter intentionem talis hominis, vt in multis enumeraris in litera habes.

¶ In eod. artic. circa apparitiones dæmonum nota, quòd quinque modis contingunt huiuſmodi viſiones: Tribus ſecundum ſenſus exteriores, & duobus ſecundum interiores. Contingit ſiquidem exterius à dæmone induci, primo verum corpus aliunde acceptum, vt cum verum ſemen, ueſtem, & huiuſmodi, offert, aut tunc formatum commiſcendo naturalia actiua, & paſsiua, vt ſerpentes factos per magos Pharaonis, Exod. 7. & uolucres factos loco ſociorum Diomedis ſubmerſorum, vt Auguſt. dicit 18. de ciuita. Dei. Contingit ſecundo non verum corpus, ſed ſimilitudinem aliquam corpoream offerre exterius, ex naturalium tamen operatione conſurgentem, vt Auguſt. dicit ibidem de Archadibus, & ſocijs Vlyſſis. Et in phialis aquæ, uel polito corpore apparent quandoque ſimilitudines quædam a dæmone procuratæ, cùm ad huiuſmodi inuocatur. Et frequenter accidit, cum dæmones in aſſumptis corporibus humanis apparent vigilantibus, conuerſantur cum eis familiariter colloquentes, & concumbentes, quandoque etiam munera vera afferentes eiſdem. Non enim habent ueras carnes, & uera oſſa, nec membra: ſed carnis, & membrorum ſimilitudinem nō ſolum viſibilē, ſed palpabilē, & ſolidā, ita ut ſentiantur tamquâm humanæ perſonæ, ut a multis fide di-

gni ex propria experientia narrantibus audiui. In duobus tamen deficere ab humanis percepi corporibus. Primo, in temperamento carnis.

q. 92. arti. 2. & 1. 2. q. 1. 33.

Nam confeſſus eſt ipſe mendacij pater, cùm eius caro quaſi glacialis moleſta eſſet tactui humanæ carnis, ſe non poſſe melius facere. Non poteſt enim ſic commiſcere naturalia abſque vera generatione hominis, vt carnem humanã efficiat. Et ſimili ratione non poteſt ſemen humanum efficere propter perfectionem horum, & ſimilium effectuum requirẽtium propria naturalia actiua perfecta. & ex hoc patet, quòd veriſsimũ eſt, quòd Chriſtus poſt reſurrecti onem dixit, Palpate, & videte, quia ſpiritus, ſeu dæmonium, carnem, & oſſa non habet. Ioan. 20. & Luc. vlt. Secundo, in delectatione tactus, & concubitus. Eſt enim tantò perſonarum humanarum commiſtio naturalis delectabilior, quantò uerum ſuperexcedit veriſimili.

Lib. 8. cap. 9.

Art. præce.

Alias petitiones.

q. 57. art. 3.

Et hæc ſunt dicta & pro declaratione veritatis, & pro confutatione ſapientium in oculis ſuis negantium dęmones, qui ſi Eccleſiæ non credunt, accipiant fidei chriſtianæ teſtimonium vel ab hoſte. Ex eiſdem namque cognoui, quòd volunt dæmones perſonas has fidem Chriſti reſinquere. Quorſum hoc, ſi fides Chriſti dæmoni non diſpliceret? Neque ſomnia, aut extaſes, aut ſubita, momentaneaue aliqua, ſed diuturnas familiaritates, ſicut inter homines ſenſibiliter cũ effectibus ſenſibilibus non vetularum, non inſenſatarum, aut malenconicarũ, vt aiunt, perſonarum, narro. Sed quia habent Moyſen, & prophetas, & ſcriptum eſt, quòd fides donum Dei eſt, non hominum voluntatis: & non eſt volentis: neque currentis, ſed miſerentis Dei: ideo &c.

Lib. 8. cap 9. parum ante medium.

Lib. 8. Ethy. cap. 9. a medio.

vna ratio peccandi, quia ſ. vtitur aliquis pacto dæmonum ad cognoſcendum futura. ergo diuinationis nõ ſunt plures ſpecies.

¶ 2 Præt. Actus humanus ſpeciẽ ſortitur ex fine, vt ſupra * habitũ eſt: ſed omnis diuinatio ordinatur ad vnũ finẽ, ſ. ad prenuntiationem futurorum. ergo omnis diuinatio eſt vnius ſpieciei.

¶ 3 Præt. Signa non diuerſificãt ſpeciem peccati. Siue enim aliquis detrahat verbis, vel ſcripto, vel nutu, eſt eadem ſpecies peccati: ſed diuinationes non vidẽtur differre, niſi ſecundum diuerſa ſigna, ex quibus accipitur præcognitio futurorum. ergo non ſũt diuerſæ diuinationis ſpecies.

Sed contra eſt, quod * Iſido. in lib. Ethymol. enumerat diuerſas ſpecies diuinationis.

Respon. Dicendum, quòd ſicut dictum * eſt, omnis diuinatio vtitur ad præcognitionem futuri euentus aliquo dæmonum conſilio, vel auxilio *. Quod quidem vel expreſſe imploratur, vel præter intentionẽ hominis ſe occulte dæmõ ingerit ad p̃nũtiãdũ futura quædã, q̃ hominibus ſunt ignota, eis aũt cognita ꝑ modos, de quibus in primo dictũ eſt. Dęmones aũt expreſſe inuocati, ſolẽt futura prenuntiare multipliciter. Quandoq; quidẽ præſtigioſis quibuſdã apparitionibus ſe aſpectui, & auditui hominũ ingerentes ad prænũtiãdũ futura: & hæc ſpecies uocatur pręſtigiũ, ex eo ꝙ oculi hominum perſtringuntur. Quandoque autem per ſomnia: & hæc vocatur diuinatio ſõniorũ. Quãdoq; verò per mortuorũ aliquorũ apparitionem, vel locutionem: & hæc ſpecies vocatur nigromantia, quia vt dicit * Iſid. in lib. Ethymol. Nigrum græce mortuus, mantia verò diuinatio nuncupatur: quia quibuſdam præcantationibus adhibito ſanguine, videntur reſuſcitati mortui diuinare, & ad interrogata reſpondere. Quandoq; verò futura prænuntiãt per homines viuos, ſicut in arreptitijs patet. Et hæc eſt diuinatio per Pytones. Et vt * Iſido. dicit: Pytones a Pytone Apolline ſunt dicti, qui dicebatur eſſe author diuinandi. Quandoque verò futura prænuntiant per aliquas figuras, uel ſigna, quæ in rebus inanimatis apparent, quæ quidem ſi appareant in aliquo corpore terreſtri, puta, in ligno, uel ferro, uel lapide polito, uocatur geomantia: ſi autẽ in aqua hydromãtia: ſi autem in aere, aeromantia: ſi autem in

F igne, pyromantia: ſi autem in
uiſceribus animalium immolatorum in aris dęmonum, uocatur aruſpicium. Diuinatio autem quæ fit abſque expreſſa dæmonum inuocatione, in duo genera diuiditur, quorum primum eſt, quando ad prænoſcendum futura aliquid conſideramus in diſpoſitionibus aliquarum rerum. Et ſi quidem aliquis conetur futura prænoſcere ex conſideratione ſitus, & motus ſiderum, hoc pertineret ad
G aſtrologos, qui & genethliaci dicuntur, propter natalium conſiderationes dierum. Si vero per motus, uel uoces auium, ſeu quorumcumque animalium, ſiue per ſternutationes hominũ, uel membrorum ſaltus, hoc pertinet generaliter ad augurium, quod dicitur a garritu auium, ſicut auſpicium ab inſpectione auium, quorum primum pertinet ad aures, ſecundum ad oculos. In auibus enim huiuſmodi
H præcipue conſiderari ſolent. Si uerò huiuſmodi conſideratio fiat circa uerba hominũ abſque intentione dicta, quæ quis retorquet ad futurum, quod uult prænoſcere, hoc uocatur omen. Et ſicut Valerius Maximus * dicit, ominum obſeruatio aliquo contractu religioni annexa eſt: quoniam non fortuito motu, ſed diuina prouidentia conſtare creditur, quæ fecit: ut Romanis deliberantibus utrum ad alium locum migrarent, forte eo tempore centurio quidam exclamauit.
I Signifer, ſtatue ſignum, hic optime manebimus: quam uocem auditam proomine acceperunt, tranſeundi conſilium omittentes. Si autem conſiderentur aliquæ diſpoſitiones figurarum in aliquibus corporibus uiſui occurrentes, erit alia diuinationis ſpecies. Nam ex lineamentis manus conſideratis diuinatio ſumpta, chiromantia uocatur, quaſi diuinatio manus. Chiros enim græce dicitur manus. Diuinatio uerò ex quibuſdam ſignis in ſpa-
K tula alicuius animalis apparentibus, ſpatulamantia uocatur.

Ad ſecundum autem diuinationis genus, quod eſt ſine expreſſa dæmonum inuocatione, pertinet diuinatio quæ fit ex conſideratione eorum quæ eueniunt ex quibuſdam, quæ ab hominibus ſerio fiunt ad aliquid occultum ... per protractionem punctorum, ... geomantię: ſiue per conſidera... proueniũt ex plumbo liquefacto ... ue ex quibuſdam ſchedulis ſcriptis ...

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

in occulto repoſitis, dum conſideratur, quis quam accipiat, vel etiam ex feſtucis inæqualib. ꝓpoſitis, quis maiorem, vel minorem accipiat, vel taxillorum proiectione, quis plura puncta proijciat, vel etiam dum conſideratur quid aperienti librum occurrat, quæ omnia ſortiũ nomen habent. Sic ergo patet triplex diuinationis genus, quorũ primum eſt per manifeſtã dæmonum inuocationem, quod pertinet ad nigromanticos. Secundum aũt eſt per ſolam conſiderationem diſpoſitionis, vel motus alterius rei, quod pertinet ad augures. Tertiũ eſt, dum facimus aliquid vt nobis manifeſtetur aliquid occultũ, quod pertinet ad ſortes: ſub quolibet autem horum multa continentur, vt patet ex * dictis.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ in omnibus prædictis eſt eadẽ generalis ratio peccandi, ſed non eadem ſpecialis. Multo.n. grauius eſt dęmones inuocare, quàm aliqua facere, quibus dignũ ſit, vt ſe dęmones ingerãt.

Ad II. dicendum, ꝙ cognitio futurorum, uel occultorum eſt vltimus finis, ex quo ſumitur generalis ratio diuinationis. Diſtinguuntur autem diuerſæ ſpecies ſecundum propria obiecta, ſiue materias, prout ſcilicet in diuerſis rebus occultorũ cognitio conſideratur.

Ad III. dicẽdum, quòd res, quas diuinantes attendunt, cõſiderant ab eis non ſicut ſigna, quibus exprimant, quod iam ſciunt, ſicut accidit in demonſtratione, ſed ſicut principia cognoſcendi. Manifeſtum eſt autem, quòd diuerſitas principiorum diuerſificat ſpeciem, etiã in ſcientijs demonſtratiuis.

Articvlvs IIII.

Vtrum diuinatio, quæ ſit per inuocationes dæmonum, ſit licita.

Ad qvartvm ſic proceditr. Vr ꝙ diuinatio, quæ fit per inuocationes dæmonum, non ſit illicita. Chriſtus.n. nihil illicitum cõmiſit, ſm illud 1. Pe. 2. Qui peccatum nõ fecit: ſed Dñs à dæmone interrogauit, quod tibi nomen eſt? qui reſpondit, Legio: multi enim ſumus, ut habetur Marc. 5. ergo videtur, quòd licet à dæmonib. aliquid occultum interrogare.

¶ 2 Præt. Sanctorũ aĩæ non fauent illicitè interrogantib. ſed Sauli interrogãti de euentu futuri belli à muliere habente ſpiritũ Pytonis apparuit Samuel, & ei futurũ euentũ ꝑdixit, vt legitur 1. Reg. 28. ergo diuinatio, quæ fit per interrogationem à dęmonibus, non eſt illicita.

¶ 3 Præt. Licitum eſſe vr, veritatẽ ab aliquo ſciente inquirere quã vtile eſt ſcire: ſed qñq; utile eſt ſciri aliqua occulta, q̃ per dæmones ſcire poſſunt, ſicut apparet in ĩuẽtione furtorũ. ergo diuinatio, quæ fit per ĩuocationẽ dæmonum, non eſt illicita.

Sed contra eſt, quod dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui Ariolos ſciſcitetur, neque Pytones conſulat.

Respon. Dicendum, ꝙ oĩs diuinatio, q̃ fit ꝑ inuocationes dęmonũ, eſt illicita duplici rõne, quarũ prima ſumitr ex parte principij diuinationis, quod. ſ. eſt pactum expreſsè cũ dęmone initum per ipſam dęmonis inuocationẽ, & hoc eſt oĩno illicitum. Vnde contra quoſdam dr Iſa. 28. Dixiſtis, percuſſimus fœdus cum morte, & cũ inferno

---

ſariſsime videtur accidere: ſiue quacumque alia cauſa alienatio à ſenſibus contingat, vel ſine alienatione à ſenſibus operatur dæmon in homine, quemadmodum ex infirmitate accidit phreneticis, qui vident, & audiunt quæ non ſunt. Facit aũt dæmon hæc oĩa intus in ſenſibus, cõmouendo humores ſpiritus, componẽdoq; diuerſimode, vt diffuſe habes ab authore in q. diſputatis de malo, q. 16. quæ eſt de dæmonibus.

¶ In eod. art. 3. q. 95. circa duo reliqua genera diuinationis, vbi non expreſsè inuocatur dæmon, aduerte, quòd quia hinc non habes, niſi diuinationem ſumptam ex iſtis enumeratis in litera eſſe illicitam, & ſuperſtitionis ſpeciem, & diuinatio ſonis indebitam vſurpationem diuinæ cognitionis, non potes hinc damnare iſta, niſi quatenus diuinationis ſunt opera, ac per hoc ſi aliqua horum ſint, quæ poſſunt aliter fieri, quàm diuinatiue, cohibe ſententiam, & linguam, & diſcute prius ſingula quot modis fieri poſſunt, antequam damnes opera abſolutè, & tolerabili intentione facta. Et licèt hoc difficile ſit, conabor pro viribus illud efficere non excedo terminos moales, in ſingulis arti. ſequentibus cuncta tangendo.

¶ In reſponſionibus argumentorum aduerte, quòd author ſpecies diuinationis tot diſtinxit ex parte intellectus quia ſcilicet ex diuerſis principijs formalibus adinuicem non reſolubilibus, nec ad alia vnius ſpeciei conſtitutiua principia procedũt, puta, ex lineis, ex vocibus, & ſortibus, &c. Hæc enim nec adinuicem reducuntur, nec reſoluuntur in aliqua principia ſpecifica, ſed generica, aut analoga, iuxta eorum conuenientiam. Et quoniam formalium principiorum diuerſitas infert formalem diuerſitatẽ obiectorũ, ideo author in reſponſione ad ſecundum, diuerſitatẽ formalẽ obiectorũ cũ dixiſſet, ꝓbauit eã in reſpõſione ad ad tertium ex diuerſitate principiorum. Non ergo intelligas in reſponſione ad ſecundum, per diuerſas materias rerum, in quibus cognitio quęritur, diuerſitatem rerum conquiſitarum, puta, auri, argenti, vel veſtis, &c. ſed diuerſitatem declaratam in corpore articuli, puta, in terra, in lineis, in vocibus &c.

¶ *Super Quæſtionis nonageſimęquintæ. Articulum quartum.*

In art. 4. eiuſdem 95. q. primò declarandi ſunt termini: deinde diſcutiendæ ſunt rationes concluſionis. In primis ſcito primo, quòd ly illicita, tam in titulo huius articuli, quàm in titulo quatuor ſequentium articulorum, licèt abſolutè comprehendat illicitum quouis modo, ſcilicèt venialiter, vel mortaliter, & non valeat argumentum, Hoc eſt illicitum, ergo mortale, vbi tamen quæritur de licito, vel illicito ex ſuo genere, & eſt ſermo de genere contrario virtuti neceſſariæ ad ſalutem, dubium nõ eſt, quòd peccatum mortale principaliter quæritur: quoniã omne ſic illicitum, peccatum mortale eſt, niſi propter imperfectionem actus ſit veniale. Et quia ſic eſt in propoſito, quoniam de diuinatione, & vniuerſaliter de ſpeciebus ſuperſtitionis eſt quæſtio, & ſuperſtitio vitium eſt genericum, contrarium religioni neceſſariæ ad ſalutem æternã: ideo & cum inquiritur, & cum in concluſione principali reſponſiua dicitur, quòd eſt illicita, intelligitur de illicito ex ſuo genere, ac per hoc de mortali peccato. Eſt ergo literæ ſenſus, quòd ĩuocatio dæmonũ eſt mortale peccatum ex ſuo genere. Infra q. 96. artic. 1. cor. Et 3. cont. c. 154.

¶ Scito ſecundo, ꝙ ly pactum cum dæmone initum, poteſt dupliciter accipi. Vno modo, pro conuentione aliqua cum dęmone facta, puta, Tu facias, aut dicas hoc, & ego hoc. Alio modo, pro ſociali actu cum dæmone. Et licèt hæc vocabula pactum, & fœdus, ſonent conuentionem, ac per hoc cũ totiens applicantur hæc verba, videntur ſic accipienda, ſi quis tamen diligenter conſideret intentionem, & verba authoris, hanc primam interpretationem non exiget, ſed in ſecunda permanebit, ſcilicet de actu ſociali. Et intentio quidem authoris manifeſta eſt, quoniam intẽdit, quòd inuocatio dæmonum ſit illicita, vt per totum, & ſpecialiter in reſponſione ad primum patet, vbi diſtinguit inquiſitionem inuocatiuã dæmonis contra inquiſitionem per occurſum dęmonis. Verba autem authoris ad hoc in litera clara ſunt in prima ratione, cum dicit, quòd ſcilicet eſt pactum expreſse cùm dæmone initum per ipſam dæmonis inuocationem. Ex his namque ſubiunctis verbis, ſcilicet per ipſam dæmonis inuocationem, explanauit in quo conſiſteret pactum, ſcilicet in ipſa inuocatione: ita quòd inuocatio expreſſa, eſt pactum expreſſum, & inuocatio tacita, eſt pactum tacitum. Conſtat autem quòd inuocatio eſt actus ſocialis, ergo.

¶ Amplius in q. ſequenti in artic. 1. ad tertium, authoris verba ſunt iſta. Exquirere cognitionem faturorum à dæmonibus, non ſolum eſt peccatum propter hoc, quòd ipſi futura non cognoſcunt, ſed propter ſocietatem cum eis initam, quæ etiam in ꝓpoſito habet locum. Vbi clare manifeſtat, quòd appellatione pacti intelligit ſocietatem: ita quòd quando legeris pactum, vel fœdus initum, intelligẽ ſocietatem initam expreſsè per inuocationem, tacitè per opus, cui meritò dæmon ſe immiſcet. Et bene hæc nota, ꝙ actus inuocationis, ſeu cuiuſcumque recurſus ad dæmonẽ, eſt ſaltem ſocietas inita, quia eſt initium ſocietatis cum dæmone, & vocatur pactũ initum, ſicut etiã ſocietas inita:

quoniam societas claudit in ſe pactum, fœdus, ſeu conuentio-nem & ſi non verbo, ſaltem facto ipſius ſocietatis, de ipſa ſocie-tate, vt ſic etiam primæ interpretationi locus ſit ſane intellectæ. Vnde ad rationis primæ diſcuſſionem deſcendere amplius non oportet: quoniam ex eo, quòd ſocietatem initam cum dæmone ex hoc ipſo, quòd inuocatur dæmon, manifeſte mortale pec catum eſſe moſtratū eſt, ratio prima clare concludit.

¶ Sed ſecunda ratio quæ ex parte euen-tus ſe tenet, non ca-ret ambiguitate, quo-niam videtur minus efficax: quoniam euē-tus, licet addat ad gra uitatem peccati, non tamen conſtituit pec-catum. Et propterea ex euentu non poteſt probari inuocationē eſſe illicitam: præ-ſertim, quia euentus iſte, ſcilicet deceptio-nis, non eſt intentus ab inuocante, ſed præ uiſus, & in poteſtate ſua remanet, quòd ſe pręſeruet a tali euentu in his, quæ ſunt neceſſaria ad ſa-lutem.

Id Chryſo. concio. 2. de Lazaro a med. to. 2. Et Theoph. etiā Mar. 1. & Luc. 4.

fecimus pactum: & adhuc gra-uius eſſet, ſi ſacrificium, vel reue rentia dæmoni inuocato exhi-beretur. Secunda vero ratio ſu-mitur ex parte futuri euentus. Dæmon enim, qui intendit per-ditionē hominum ex huiuſmo di ſuis reſponſis, ēt ſi aliquando vera dicat, intendit homines aſ-ſuefacere ad hoc, quòd ei creda tur: & ſic intendit perducere in aliquid, quod ſit ſaluti humanæ nociuum. Vnde Athanaſius ex-ponēs illud, quod habet * Luc. 4. Increpauit illum dicens, Ob-muteſce, dicit: quàmuis vera fa-teretur dæmon, compeſcebat ta men Chriſtus eius ſermonem, ne ſimul cum veritate etiam ſuā iniquitatem promulget, ut nos etiam aſſuefaciat ne curemus de talibus, etſi vera loqui videatur.

G

Nefas enim eſt, vt cum adſit no-bis ſcriptura diuina, a diabolo inſtruamur.

Ad primum ergo dicēdum, quòd ſicut Beda dicit, * Luc. 8. non uelut inſcius Dominus in-quirit, ſed vt confeſſa peſte, quā tolerabat virtus curantis gratior emicaret. Aliud autem eſt inqui rere aliquid a dæmone ſponte ocurrēte, quod quandoq; licet pp utilitatem aliorum, maxime quādo diuina virtute poteſt cō-pelli ad vera dicēda: & aliud dæ-monē inuocare ad cognitionē occultorum acquirēdā ab ipſo.

Ad secundum dicendum, q̄ ſicut Auguſt. dicit * ad Simpli-cianum, non eſt abſurdum cre-dere aliqua diſpenſatione per-miſſum fuiſſe, vt non domi-nante arte magica, vel potentia,

H

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet euentus, vt eſt in executione, non conſtituat actum malum, aut bonum, ſed peiorem, vel meliorem, vt tamen eſt in ſua cauſa, conſtituere poteſt actum malum quia ſic redundat in obiectum, ſeu finem, ut patet de boue cornupe-ta non incluſo à domino poſt cognitionem eius. Certum eſt enim quòd ex hoc ipſo, quòd bos eſt nociuus hominibus, ipſa non incluſio eius mala eſt ſiue euentus læſionis ſequatur, ſiue non. Vnde in propoſito, quia inuocatio dæmonis eſt ex natura ſua nociua humanæ ſaluti ſiue ſequatur læſio in homine inuocan te, ſiue non, actus ipſe eſt illicitus. Manifeſtatur autem actum iſtum, quo inuocatur dæmon ad diuinandum, eſſe ex natura ſua nociuum homini ex parte tam dæmonis, quàm hominis. Nam dęmon intendit, vtpote hoſtis, perditionem noſtram per omnia opera ſua: homo quoque ex hoc ipſo, quòd cognitio-nem mendicat a dæmone, ſe offert ad initium ſaltem credendi illi, & cauendi, vel operandi ſecundum verba illius, vel ſaltem ſecundum proprium iudicium, collatis auditis a dæmone cum occurrentibus. Hæc autem cum per ſe ex natura talis inuocatio-nis conſequantur, & importent aſſuefactionem hominis ad cre-dendum dæmoni aſtutiſsimo, & per multa vera ſcienti deduce-re hominem in perditionem, conſequens eſt, ut actum illicitum reddant. Et hoc eſt malum, quod in litera ponitur, ſcilicet, aſ-ſuefactio ad credendum dæmoni: nec eſt in poteſtate hominis aſſueti præſeruare ſe a fallacia. Si enim homines à dæmonum conuerſatione alienos, oportet tam armatos eſſe: quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduer-ſus principes, & poteſtas tenebrarum harum, vt Apoſt. dicit Epheſ. 6. quomodo inermes, immo ſubditi dæmoni ex hoc ipſo, quòd ad eum confugiunt, poterunt ſe præſeruare? Diuina nam-que iuſtitia deſerendi ſunt in manu hoſtili, ad quam recur-runt.

I

¶ Circa diuinationem, & vniuerſaliter inuocationem dæmo-num, dubium adhuc unum occurrit, An poſsit fieri abſque cultu dęmonis. Et eſt ratio dubij, quia ex eo, quòd eſt ſpe-cies ſuperſtitionis, ſequitur quòd ſpectet ad cultum: ex eo verò, quòd aliquis poteſt inuocare dæmonem, vt ſocium, aut amicum abſque omni oblatione, reuerentia, & cæremonia, ap-paret, quòd inquiſitiones huiuſmodi fieri poſſunt abſque ſuper-ſtitione, & cultu, quicquid ſit de alio genere peccati. Et confir-matur, quia ſi diuinatio, & huiuſmodi inuocationes eſſent neceſ-ſario cum cultu dæmonis, ſequeretur, quòd eſſent manifeſte actus infidelitatis proteſtatiui; ac per hoc facientes hæc, in-currerent pœnas apoſtatarum, ſeu hæreticorum. Hæc autem conſtat eſſe falſa, vt patet de hæret. cap. Accuſatus. in ſexto, vbi ne negotium fidei impediatur, dicitur quòd inquiſitores hære-ſum non ſe impediant de diuinationibus, & ſortilegijs, niſi hæ-reſim ſapiant manifeſte. Et aliæ ſunt in iure pœnæ hæreti-corum, & aliæ ſortilegorum, vt patet. Non ergo huiuſmo-di diuinationes, & inuocationes ſunt neceſſario cum cultu dæ-monum.

K

F ¶ Ad hoc dicitur, quòd opera diuinationum
quæ in q. ſequen. tractantur, & uniuerſaliter
monum, dupliciter exerceri poſſunt, ſcilicet
terialiter, & quod ſi formaliter fiant, ad
cultum dęmonum ſpectant; ſi autem materialiter

H ra ſua, & dæmone, qui hæc inſtituit ad ſubiectionem
ſpectu dæmonum. Huiuſmodi autem ſubiectio
tiæ diuinæ affectatæ, & intentæ a dæmonibus
nem ſpectat, ſicut ſubiectio hominis ad Deum
vt prædictum eſt. Alio modo, poteſt fieri materialiter
homo ſeparet ab opere animum faciendi id,
dinatur, hoc eſt, quòd nolit ſubijcere ſe dæmoni
quàm à ſciente, vel potente aliquid adiuuari
mine requireret abſque vlla reuerentia &
nem, & cultum materialiter ſpectant: quæ
ſunt ſuperſtitionis, & cultus, quamuis non
tamen propterea euaditur peccatum mortale
etiam materialiter ſpectant ad ſocietatem dæmonum
tuunt initam ſocietatem formaliter cum dæmonibus
cum hoſtibus Dei, & proprijs. Conſtat namque
cum hoſte ſiue conſumata, ſiue inita ſolum
læſæ maieſtatis rea, & cum tali hoſte,
I fidelitatem quam Deo debemus eſt, &
doloſi ſunt ſemper vbique, & in omnibus.
vbi ſupra, dicit hanc amicitiam infidelem &
dubio ad apoſtaſim a Deo pertinet hæc ſocietas.
pendere grauitatem huius peccati, reſpice,
cæleſtis felicitatis, & patriæ ſpectat
angelis, aut ſanctis apparentibus quandoque
tium æternæ damnationis, & infernalis
cietas cum dæmonibus: & propterea in
mata. Vnde patet, quòd vtraque pars
modo eſt: abſolute tamen, & ſimpliciter
ſuperſtitiones, & cultus dæmonum.
dubij concedatur, quòd concludit
cit, quòd iſta implicent cultum dæmonum
rialiter. Rationi autem in oppoſitum
quòd ex diſtinctione poſita in illa Decretali
plus habetur, quàm quòd quædam diuinationes
K tum dæmonum manifeſtum. Hoc enim
illos, qui hæc exercent materialiter tantum.
ferendo etiam Decretalem illam ad
formaliter, diſtinguendum eſt de cultu dæmonum
ćte ut ſunt ea, quę in reuerentiam dæmonum
eſt in adorationibus, oblationibus & huiuſmodi
triæ ſpeciem ſpectant. Et hæc ſapiunt hæreſim
tet ex prædictis, & inducunt omnes pœnas
reticorum · uel indirecte, ut ſunt ea, quæ
ſcire, uel operari per dæmones, quæ ad
perſtitionis dictum eſt in art. 2. q. 92. ſpectare
ti q. tractantur. Hæc enim non ſapiunt hæreſim
niam cultum exhibent dæmoni, eo modo,
tum exhibent Deo iurantes per ipſum,
monem ad ſua commoda. Non tamen
pro quanto nō proteſtantur per hæc

bilem veritatem, & huiuſmodi, niſi conſulant ipſum tamquàm ſcientem, aut potentem omnia: hoc enim manifeſte ſaperet hæreſim, & per hæc patet reſponſio ad confirmationem. Hæc autē accipe dicta theologice, quoniam non me impedio, an iuris intentio ſit, ꝙ contra ſortilegos cum iniuria ſacramentorum, &c. inquiſitores procedant. Gaudeat vnaquæque ſcientia ſuis terminis.

¶ In reſponſione ad ſecundum aduerte, quòd iſtorum duorum modorum dicendi, quos ex Aug. author affert, neuter videtur certus, & vterque habet pro ſe fauorem. Quòd em̄ vere fuerit anima Samuelis, Eccleſt. 46. dicitur, vbi habentur hæc verba de Samuele. Poſt hæc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ. Quòd verò fuerit dæmon in forma Samuelis in Decretis 26.q.5.c. Nec mirū, habetur ex Augu. de Ciu. Dei. Sub iudice igitur lis eſt.

¶ Super Quæſtionis nonageſimequintæ. Articulum quintum.

IN titulo art.5. nota tam pro ipſo, q̄ pro tribus ſequentibus articulis, quòd titulus minus dicit, quàm ſignificat. Dixit namq;. An diuinatio talis ſit illicita, & ſignificat an inquiſitio futurorum talis ſit illicita. De diuinatione namq; oī definitum eſt, ꝙ eſt illicita: ſed an in tali materia, ſeu via, aut modo inquirendi notitiā futurorum ſit diuinatio propria, diſcutiendum reſtat.

¶ In artic. eodem repete primo, in quo formaliter conſiſtit illicita per cœleſtia inquiſitio occultorum, ſcilicet in hoc, quòd eſt vana, aut falſa: ita quòd ſola illa inquiſitio occultorum per aſtra eſt illicita, quæ eſt vana, aut falſa, & ne ſit quæſtio de vanitatis vocabulo, in litera declaratur, ꝙ tunc eſt vana, aut falſa, quando per ea vult quis præcognoſcere, quæ per ipſa cęleſtia præcognoſci non poſſunt. Formale ergo ad quod oportet reſolui inquiſitionem, & conſultationes aſtrorum, eſt, ſi id quod quæritur, poteſt per cæleſtia præcognoſci. Si enim poteſt præcognoſci, non eſt inqniſitio vana, aut falſa, non eſt illicita, non eſt ſuperſtitioſa, non eſt digna, vt dæmon ſe immiſceat, non eſt prohibita. Et ratio in promptu eſt, quia naturalis ſcientiæ opiniones, & coniecturæ non ſunt prohibitæ, ſed à Deo nobis in perfectionem intellectus adminiculumque datæ. Si autem per cæleſtia corpora cognoſci nequeunt, inquiſitio ipſa ex ſua temeritate meretur, vt dæmon ſe immiſceat, & quandoque vera, quandoque falſa, prout permittitur iuſte à Deo, dicat. Et tunc væ homini illi, qui ad hæc tendit: quoniam diuinatio eſt, ſuperſtitio eſt, pernities eſt animæ, vt ex antedictis patet: & huiuſmodi inquiſitio damnata eſt ab Eccleſia, & prohibita. Oportet autem, & in hoc formali diligenter diſtinguere modum cognoſcendi, ſeu inhærendi. Nam multum refert, an aliquis ex cæleſtibus velit ſcire per certitudinem quid futurum ſit: aut ſcire per coniecturam, quantum ſcilicet eſt ex tali inclinatione. Primò namque modo, ſ. per certitudinem inquirere cognitionem futurorum contingētium ex cęleſtibus, eſt vanum, & ſuperſtitioſum, diabolicum, ac damnatum ab Eccleſia. Et ratio eſt, quia futura contingentia non de neceſsitate cauſantur à cælo. Secundo autem modo, inquirere cognitionem inclinationum, ſiue hominum, ſiue aliarum corporeanum ad electiones noſtras, quę naturæ facultatem non exce-

ſed diſpenſatione occulta, q̄ Pythoniſſam, & Saulem latebat, ſe oſtenderet ſpiritus iuſti aſpectib. regis, diuina cum ſententia percuſſurus. Vel non vere ſpiritus Samuelis à requie ſua excitatus eſt, ſed aliquod phantaſma, & illuſio imaginaria, diaboli machinationibus facta, quam ſcriptura Samuelem appellat, ſicut ſolent imagines rerum ſuarum nominibus appellari.

Ad tertium dicēdum, quod nulla vtilitas temporalis poteſt comparari detrimento ſpiritualis ſalutis, quod imminet ex inquiſitione occultorum per dæmonum inuocationem.

Articvlvs V.

Vtrum diuinatio, quæ fit per aſtra, ſit illicita.

AD qvintvm ſic proceditur. Videtur, quòd diuinatio, quæ fit per aſtra, non ſit illicita. Licitum eſt enim ex conſideratione cauſarum prænuntiare effectus, ſicut medici ex diſpoſitione ægritudinis prænuntiant mortem: ſed corpora cœleſtia ſunt cauſa eorum, quæ; fiunt in hoc mundo, vt etiam Dionyſ. dicit 4. capit. de diui. nominib. ergo diuinatio, quę fit per aſtra, nō eſt illicita.

A dunt, & alia caſualia, ſiue fortuita, nō eſt malum, nec damnatum. Et ratio eſt, quia hmōi inclinationes ſunt effectus corporū cæleſtiū, vt nūc manifeſtabitur. Conari aūt ad cognoſcendū effectus cauſarū naturalium per eas, non eſt malum. Propterea author in litera concludēdo dicit. Si quis vtatur ad cognoſcendū per certitudinē futura opera hominū, &c. non dixit ad cognoſcendū, ſed dixit ad cognoſcēdū per certitudinem, vt differentiā iſtā, quā declarauimus, intelligeres.

¶ In eodem artic. 5. nota regulā vniuerſalem de ſignis corporeis naturalib. ſ. ꝙ tribus modis contingunt. Primò, vt ſint nō ſolum ſigna, ſed cauſæ ſignificantes. Secundò, vt ſint effectus ſignificātes cauſam. Et tertiò, vt ſint effectus multi vnius, & eiuſdē cauſæ. Et tūc vnus effectus eſt ſignū alterius effectus ꝑꝑ cōnexionem ſaltem in cauſa, quia ſcilicet reprę́ſentāt cauſam etiam alterius effectus. Exemplum primi, aſtra ſunt in ſigna, vt ſcriptura dicit in principio Geneſis. Exemplum ſecundi, in litera ponitur fumus ſignum ignis. Exemplū tertij, iris, ſeu arcus ſignū ſerenitatis, quia eſt effectus cauſę cōmunis ſibi, & ſerenitati. Ad aliquid horū memen[illegible] recurrere, qn̄ ſigna corporalia in natura dicūtur, ſi reſolute appetis intelligere, & loqui. Et hæc bene no-
D ta propter imagines, auguria, ſomnia, &c.

¶ In eodem art. 5. circa exemptionem eorum, quæ fiunt, & ſunt per accidens à cauſalitate corporū cæleſtium, qualia ſunt caſualia, & fortuita, nota duo ſimul, & quomodo ſe habet rei veritas iuxta communem philoſophiæ doctrinam, & quantum, & ad quid valeat ratio literæ ad hæc allata.

¶ Scito igitur, quòd ea, quæ iunguntur per accidens, ſiue ſecundum locum, vt locus ſepulcri, & locus theſauri, cum quis fodiendo ſepulcrum inuenit ibi theſaurum, ſiue ſecundum tempus, vt tempus tonitrui, & tempus deambulationis animalis, puta, bouis cum boue deambulante, tonat, ſiue quomodocunque aliter iungantur per accidens, poſſunt dupliciter conſiderari. Primò, vt ſic, hoc eſt, inquantum ſint entia per accidens, hoc eſt, quòd conſideretur hoc totum, locus ſepulcri, & locus theſauri, & ſic de alijs. Secundò, ſecundum ambas ſeorſum, puta, locus ſepulchri ſecundum ſe. Nec ſolum poſſunt dupliciter conſiderari, ſed etiam poſſunt referri ſecundum rei veritatem ad di-
E uerſas cauſas, ſcilicet naturales, vel rationales. Et eſt tanta inter has relationes diſtantia, ꝙ quomodocunque conſiderata, etiam per accidens, ſi ad rationales cauſas referantur, poſſunt habere cauſam per ſe. Immo omnia habent diuinam prouidentiā pro per ſe cauſa: quoniam nihil ei comparatum eſt prętèr illius intentionem. Si autem referantur ad cauſas naturales, quales ſunt omnia corpora, ſic ſecundū ſuas partes poſſunt habere ſuas per ſe cauſas: ita quòd hic ſit locus theſauri, ab aliqua eſt cauſa: & ſimiliter, quòd hic ſit locus ſepulcri, ab aliqua cauſa eſt. Seu in naturalibus, quòd bos deambulet hora tertia, aliquā habet cauſam: ſed hoc totum, quòd tempus ambulationis, & tempus tonitrui ſit vnum, & idem, nullam habet vnam naturalem cauſam: quia hoc totum non eſt vnum, ſed multa ſimpliciter. Omnis autem cauſa naturalis determinata eſt ad vnum, & ad hoc affertur ratio literæ. Notanter autem dixi, vnam cauſam naturalem,

quoniam

¶ 2. Præterea. Scientia humana ex experimentis originem ſumit, vt patet per Philoſoph. * in 1. Metaph. ſed per multa experimenta aliqui comperierunt, ex conſideratione ſyderum aliqua futura poſſe prænoſci: ergo non videtur eſſe illicitum tali diuinatione vti. Lib.1. cap.1. non longe à prin. to.3.

B ¶ 3 Præterea. Diuinatio dicitur eſſe illicita inquantum innititur pacto cum dæmonibus innito: ſed hoc non fit in diuinatione quæ fit per aſtra, ſed ſolum conſideratur diſpoſitio creaturarum Dei: ergo videtur, quòd huiuſmodi diuinatio non ſit illicita.

Sed contra eſt, quod Auguſt. * dicit in 4. Confeſſ. Illos planetarios, quos Mathematicos vocant, conſulere non deſiſtebam, quaſi nullum eſſet ſacrificium, & nullæ preces ad aliquē Li.4. ca.3. in princ. to.1.
C ſpiritum ob diuinationem dirigerentur: quod tamen chriſtiana, & vera pietas expellit, & damnat.

Respondeo. Dicendum, quòd ſicut dictum * eſt, diuinationi, quæ ex opinione falſa, vel vana procedit, ingerit ſe operatio dæmonis, vt hominum animos implicet vanitati, aut falſitati. Vana autem, aut falſa opinione vtitur, ſi quis ex conſideratione ſtellarum futura velit ꝑcognoſcere, quæ per ea præco- Art. 1. & 2

F quoniam illud totum habere multas cauſas naturales concurrentes ſimul per ſe, quandoque non inconuenit, puta, Martem & Saturnum concurrentes in tali ſigno, & aſpectu &c. Nec contra hoc affertur iſta ratio. In cauſis namque naturalibus inueniūtur duo, ſcilicet virtus cauſatiua, & conditio cauſarum, vt approinquatio ſitus, &c. Ratio literæ ind... eſt ad oſtendendum, quòd cauſæ n... s ex virtute ... tiua non poſſ... ens p accidens ſecundum ſe totum. An autē poſſint ex concurſu cauſarum quandoque, nihil in litera dicitur. Sed hæc altioris ſunt ſpeculationis, & tractata in 115. q. primi lib. Nec tamē propter hęc, quę dicta ſunt, ne profitētes philoſophiam, derideant rationem quaſi inſufficiētem, ſupponenda ſunt caſualia, ſeu fortuita corporibus cœleſtibus, omnibus ſimul ſumptis: quoniam ſecūdum veritatem à toto cęlo nō neceſſario eueniunt hæc propter naturā poſſibilis, ſeu potentiæ cōtradictionis inuētam in iſtis inferioribus, quæ ſunt materia actionum cęleſtium, vt ibidē declaratum eſt. Excipiuntur ergo à cœleſtiū corporum omnium ſimul actionibus neceſſario inferentibus effectus, duo genera rerū. ſ. entia per accidēs, caſualia, vel fortuita, & omnia volūtaria, vt ſic. Vtraque tamen cæleſtibus cauſis ſubeſſe aliquo modo non eſt negandum: quoniam caſualia, ac fortuita ſecundum partes conſtat ad inclinationes aliquas ex cęlo deriuatas, ſequi, vt author expreſſe dicit in lib. 3. contra gent. capi. 92. dicens. Poteſt eſſe, ꝙ ex inclinatione cœleſti inclinatur aliquis ad eligendum aliquid, cui coniungatur per accidens aliquod commodum, & ex alia inclinatione aliud, & ex tertia tertium, non aūt ita ꝙ ex vna inclinatione inclinetur ad omnia, hæc ille. Vnde habes, quòd non minus, ſed maius eſt iudicium de concurſu cauſarum cæleſtium cauſantium inclinationes, & ꝙ poteſt ſimul concurrere inclinatio ad inueniendum theſaurum cū inclinatione ad fodiendum puteum, cum non ſit maior ratio de cōcurſu harum, q̄ aliarum. Veruntamen ſcito, ꝙ cōiter iſtæ inclinationes non exeunt ſimul in opera, ſed concurrit cōiter inclinatio cęli cum aliqua actione ordinata ad cognitum finem. Ita ꝙ Sortes. v. g. inclinatus ad ſubmerſionē in aquis, ſtimulatur per modū paſſionis ad eundum iuxta aquas, vel in aquas, neſciens ꝑꝑ quid ita incitatur: & propter aliquod negotiū occurens nauigat, vel ad aquas vadit ex alio propoſito, & ſic ſubmergitur, & ſimile eſt in alijs. K Vbi vides, ꝙ ſubmerſio euntis ad tale negotiū, ibi eſt effectus caſualis, ſeu fortuitus, & per accidens. Et totū hoc non habet vnā, ſed duas cauſas. ſ. cęlum, & propoſitum hominis ad eundum: & ꝙ ille homo non neceſsitatur à cælo, ſed incitatur per modum paſsionis, hoc eſt, per modum, quo illa triſtitia, amor, odiū, &c. incitat voluntatem noſtrā. Et ꝙ ſi in illo homine eſſet tunc vna alia inclinatio cæleſtis ad tale negotium ibi tractandum, quale elegit, tunc tale per accidens eſſet ſecundum vtramque ſui partem à cęlo non neceſſario, ſed inclinatiue: ac per hoc, totū hoc, ſ. ſubmerſio euntis ad tale negotium, eſſet, inclinatiue tamen, à cælo propter concurſum inclinationum ſimul. Simili quoque modo ſortimur à cęlo inclinationes ad eligendum multa: quibus inclinationibus fit quandoque, vt ille inclinetur ad eligendum caſta, alter venerea, alter naturalia, alter contra naturam, alter religioſa, alter ambitioſa. Habēt enim electiones, & opera

gnoſci non poſſunt. Eſt ergo cōſiderandum quid per cœleſtium corporum inſpectionem de futuris poſſit præcognoſci. Et de his quidem, quæ ex neceſſitate eueniunt, manifeſtum eſt, quòd per conſiderationem ſtellarum poſſunt præcognoſci, ſicut aſtrologi prænuntiant eclipſes futuras. G Circa præcognitionem vero futurorum euentuum ex cōſideratione ſtellarum, diuerſi diuerſa dixerunt. Fuerunt enim, qui dicerent, quòd ſtellæ potius ſignificant, quàm faciant ea, quę ex earum conſideratione prænuntiantur: ſed hoc irrationabiliter dicitur. Omne enim corporale ſignum, vel eſt effectus eius, cuius eſt ſignum, ſicut fumus ſignificat ignem, á quo cauſatur: vel procedit ab eadem cauſa, & ſic dum deſignat cauſam, H per conſequens ſignificat effectum, ſicut iris quandoque ſignificat ſerenitatem, inquantum cauſa eius, eſt cauſa ſerenitatis. Non poteſt autem dici, quòd diſpoſitiones cœleſtium corporum, & motus, ſint effectus futurorum euentuum: nec iterum poſſunt reduci in aliquam ſuperiorem cauſam communem, quæ ſit corporalis. Poſſunt autem reduci in vnam cauſam communem, quæ eſt prouidentia: ſed alia ratione diſponuntur à diuina prouidētia motus, & ſitus cœleſtium corporū, & alia ratione euentus contingentium futurorum: quia illa diſponuntur ſecundum rationem neceſſitatis, vt ſemper, & eodem modo proueniant, hæc autem ſecundum rationem contingentiæ, vt variabiliter contingant. Vnde non poteſt eſſe, ꝙ ex inſpectione ſiderum accipiatur præcognitio futurorum, niſi ſicut ex cauſis præcognoſcuntur effectus. Duplices autem effectus ſubtrahuntur cauſalitati cœleſtium corporum. Primò quidem omnes effectus per accidens contingentes ſiue in rebus humanis, ſiue in rebus naturalibus, quia vt probatur in * 6. Metaphyſ. ens per accidens non habet cauſam, & præcipue naturalem, cuiuſmodi eſt virtus cæleſtium corporum: quia quod per accidens fit, neque eſt ens proprie, neque vnum: ſicut, ꝙ lapide cadente fiat terræmotus, vel quòd homine fodiente ſepulchrum, inueniatur theſaurus. Hæc enim & huiuſmodi nō ſunt ſimpliciter vnum, ſed ſimpliciter multa. Operatio autem naturæ ſemper terminatur ad

noſtra pro cauſis quandoque non ſolum, ... ſed voluntatem motam à corporibus, ... nationes à natura prouenietes. Et propter... ſtra, vt ſunt à voluntate, nō ſubſint cælo, ... bus, ſubſunt cælo, ſicut ſubſunt paſsionibus ...

puto conditos. Iſte namque error ... do. Secundus namque eſt error in ... gratiam: iſte autem in voluntate ... tatem. Et errantes in ſecundo ... peccant: errantes autem in tertio ... ſcientes corpora cęleſtia non ... ſubijciunt ſeipſos corporalibus, & in ... gunt, non in obſequium Chriſti, ſed ... illud propheticum: Homo cum in ... comparatus eſt iumentis inſipientibus, ... Homo namque ſecundum rationis ... omnia in honore eſt. Et qui hoc non ... ſubditus corporalibus operatur ... tis, immo vilior iumentis, quæ ... ſunt corporalibus. Et propterea ... lis, quia. ſ. curam de eis habet Deus. ... bonum aliorum, non ꝑꝑ bonum ... monibus gubernandi, qui tales ſunt. ... errorum peccatū mortale eſt ex ... portat animi humani ad cæleſtia corpora ... tes. Hoc enim patet ex dictis ... Sapientes autem, ſi cęleſtes influxus ... eis, vt legibus, ſed dominantur eis ... gratiæ diuinæ lumine, & adiutorio, ... patet, qūo intelligendū eſt, ꝙ corpora ... electiones, & opera noſtra voluntaria ... damnata eſt cōſultatio aſtrologorum ... & ſequentia, & hmōi. Hæc. n. ſi ad ... tingentium ordinentur, vel, ꝙ idem eſt, ... li figura natiuitatis. &c. diabolica ... tendit Auguſt. in 4. Confeſſ. &c. Si ... habendum naturalium inclinationum, & ... ralibus ſapientis, ... mala non ſunt, ... antedictis. Et ſcito, quòd licet quandoque ...

aliquid vnũ, ſicut & procedit ab vno principio, quod eſt forma rei naturalis. Secundò autem ſubtrahuntur cauſalitati cœleſtium corporum actus liberi arbitrij, quod eſt facultas voluntatis, & rationis. Intellectus enim, ſiue ratio, non eſt corpus, nec actus organi corporei, & per conſequens nec voluntas, quæ eſt in ratione, vt patet per Philoſoph. * in 3. de Anima. Nullum autem corpus poteſt imprimere in rem incorpoream. Vnde impoſſibile eſt, quod corpora cœleſtia directe imprimant in intellectum, & voluntatem. Hoc ẽm eſſet ponere intellectum non differre à ſenſu, quod Ariſtot. in libro * de Anima, imponit his, qui dicebant, quòd talis voluntas eſt in hominibus, qualem in die inducit pater virorum Deorumque, ſcilicet Sol, vel cęlum. Vnde corpora cęleſtia non poſſunt eſſe per ſe cauſa operationũ liberi arbitrij. Poſſunt tamen ad hoc diſpoſitiue inclinare, inquantum imprimunt in corpus humanum, & per cõſequens in vires ſenſitiuas, quæ ſunt actus corporalium organorum, qui inclinant ad humanos actus. Quia tamen vires ſenſitiuæ obediunt rationi, vt patet per Philoſoph. in 3. de Anima. & 1. * Eth. nulla neceſſitas ex hoc libero arbitrio imponitur, ſed contra inclinationem cœleſtium corporum homo poteſt per rationem operari. Si quis ergo conſideratione aſtrorum vtatur ad pręcognoſcendos futuros caſuales, vel fortuitos euentus, aut ẽt ad cognoſcendum per certitudinem futura opera hoĩum, procedit hoc ex falſa, & vana opinione. Et ſic operatio dæmonis ſe ĩmiſcet: vnde erit diuinatio ſupſtitioſa, & illicita. Si uerò aliquis vtatur cõſideratione aſtrorum ad pręcognoſcendum futura, quæ ex cęleſtibus cauſantur corporib⁹, puta, ſiccitates, & pluuias, & alia hmõi, non erit illicita diuinatio, nec ſuperſtitioſa. Et ſecundum hoc patet reſponſio ad primum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ hoc, ꝙ aſtrologi ex cõſideratione aſtrorum frequenter vera p̃-
B nuntiant, contingit dupliciter. Vno quidẽ modo, quia plures hominum paſſiones corporales ſequuntur: & ideo actus eorum diſponuntur, vt in pluribus, ſecundum inclinationem cęleſtiũ corporum. Pauci autem ſunt. i. ſoli ſapientes, qui rõne huiuſmodi inclinationes moderentur: & ideo aſtrologi in multis vera p̃nuntiant, & præcipue in cõmunibus euentibus, qui dependent ex multitudine. Alio modo propter dæmones ſe immiſcentes. Vnde Auguſt. in * 2. ſuper Gen.
C ad literam dicit. Fatendum eſt, quando à Mathematicis vera dicuntur, inſtinctu quodam occultiſſimo dici, quem neſciẽtes humanæ mentes, patiuntur: qđ tamen ad decipiendos homines fit ſpirituum immundorum, & ſeductorum operatione, qui q̃dam vera de temporalibus rebus noſſe permittunt. Vnde * cõcludit. Quapp bono Chriſtiano, ſiue Mathematici, ſiue qlibet impie diuinantium, & maxime dicentes vera, cauendi ſunt, ne cõ-
D ſortio dæmoniorum aĩam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant. Et per hoc patet reſpõſio ad Tertium.

Lib. 2. c. 17. non procul à fin. to. 1.

Eodem c. 17. in fin. to. 5.

Articvlvs VI.

Vtrum diuinatio, quæ fit per ſomnia, ſit illicita.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur, ꝙ diuinatio, quæ fit per ſomnia, non ſit illicita.

3. contra c. 154. Et opu. 25. c. 4.

E

habeatur, tam debilis tamen eſt ratio coniecturæ, vt vix coniectura ſit. Et hoc propter humanam ignorantiam, maxime partis cauſarum cœleſtium, & proximarum. Totum enim id, quod cognoſcimus in huiuſmodi, non meretur dici pars quantumcumque minima eorum, quæ ignoramus de eodem effectu. Quoniã aſtra ſunt nobis ignota, quomodo ſe habeant adinuicem, & ad nos: & quotidie vſquequo completus ſit ſemel totus curſus cœleſtium, qui ante triginta ſex millia annorum nõ completur: quotidie, inquam, eſt nouus ſtellati cæli ſitus, qui nunquàm fuit conſideratus, ad quem relati planetæ, & aſtra, quis ſcit, quam cauſalitatem induant, mutent, perdant? &c. Taceo de calculo motuum, quoniam impoſſibile forte eſt habere inſtrumenta, quibus adamuſſim ſciant ortum, & occaſum, vt ab ipſis audio aſtrologis.

¶ *Super Quæſtionis nonageſimæquintæ. Articulum ſextum.*

In arti. 6. eiuſdem quæſtio. 95. circa cauſas, & ſignificationes ſomniorum, aduertẽda ſunt multa. Primò, quò ad cauſas naturales intrinſecas, quot modis fiant, & quid ſignificent, ad medicos, & phyſicos ſpectat: Significant ſiquidem ſemper ſuas cãs naturales, vt humores aliquos cauſantes motus illos ĩ phantaſia, vt in litera dicitur: vel ſuperfluitatem potus vini cauſantis diſtortionem ſomniorũ, vt Ariſtot. inquit de ſom. & vig. & alia huiuſmodi. Secundò, quò ad cauſas extrinſecas naturales, & pręcipue corpora cęleſtia, quòd q̃nque cæleſtia corpora vnũ, & eundẽ effectum producũt in duplici eſſe. ſ. in eſſe materiali naturali, & in eſſe proportionali, ſeu conformi. Verbi gratia. Pluuia futura primò producitur in quodam effectu conformi ipſi pluuiæ in animali crocitante, & deinde producitur in eſſe materiali, quando actualiter pluit. Et tunc crocitatio auis eſt ſignum pluuiæ, tamquàm coeffectus vnius communis cauſæ vtriuſque. Et hoc modo ſomnia, quæ à corporibus cæleſtibus habemus, ſunt ſigna futurorum euentuũ. Præaccuſant namque in hominibus motus phantaſiæ conformes ipſi cõmuni cauſæ, & effectui futuro: ita quòd ſomniũ, & futurus effectus, ſunt effectus vnius communis cauſæ cæleſtis, & propterea ſomnium ſignificat illum effectum futurum. Et propterea author dicit in litera, quòd ſecundum hoc, præcognitiones futurorum plurimũ ſunt ex ſomnijs. Qualis autem huiuſmodi conformitas ſit, non videtur ratione comprehendi: quoniam in ordine ad cauſam
A videtur eſſe analoga quædam ſimilitudo, quoniam phantaſia noſtra non niſi analogice cęleſtibus cauſis ſimilis efficitur. Non enim eſt in phantaſia ſimilitudo ſideris talis, quando à tali ſidere mouetur, ſed motus conformis, & analogice correſpondens, vt effectus proportionatus tali ſideri in tali patiente. In ordine vero ad futurum effectum, quandoque videtur habere rationem idoli, ſeu ſimilitudinis. Quemadmodum apparẽt in ſpeculo imagines rerũ, & experimur in nobis intus habere multorum ſimulacra. Et hoc Ariſto. in libro de ſomno, & vigilia expreſsit: & dixit artificioſiſſimum eſſe ſomniorũ iudicem, qui poteſt ſimilitudines inſpicere. quoniã pluries impediũtur huiuſmodi ſimilitudines propter motus noſtros proprios, ſicut cõtingit ĩ aquis motis idola diſſipari. Et talia fuiſſe ſomnia Ioſeph de manipulis, & Sole, & Luna, & Stellis, patet, non curando à quo fuerint. Quãdoque autem habet rationem non ſimilitudinis, ſed p̱portionis, ſicut ſi mot⁹ crocitantis repręſentat pluuiam, non ꝙ fiat in imaginatione animalis imago pluuiæ, ſed quia fit motus quidã correſpõdens pluuiæ. Et hoc videtur frequenter accidere. Talia autẽ videntur fuiſſe pincernæ, & piſtoris in carcere cũ Ioſeph ſomnia. Sed quia latẽt nos p̱portiones, & correſpõdentiæ motuũ phãtaſiæ in nobis ad futuros, vł exiſtentes effectus, quis motus cui reſpondeat effectui: iõ artificioſiſsimus iudex, & ĩterpres ſomniorum eſſet, ſi quis ſciret: aut cuius cauſę cæleſtis ſit effect⁹ talis motus phantaſiæ, aut cui effectui correſpondeat: ſed hoc ſcire p̱ certitudinẽ impoſſibile ẽ: q̃m id qđ hẽt multas cauſas, neutram determinate monſtrat, vt in 2. Poſteriorum patet. Cõſtat aũt nullum eſſe ſomnium a cælo, quod nõ poſſit ex alia cauſa prouenire, & conſequenter non ſignificare illum effectum, quem ſignificaret, ſi a cœlo eſſet. Et hoc bene nota tu, qui philoſopharis. Et p̱pter hoc ego, qui tot habui in vita mea ſomnia vera de remotis, præcipue, hoc modo, ſcilicet per huiuſmodi correſpondentiam, & aliquam ſimilitudinem, vt ſi ea ſcripſiſſem cum ſuis euentibus, quorum forte aliqui adhuc pendent, nõ mirarentur philoſophi, & theologi, ſed ſtuperent, incertus de cauſa eorundem, ſto ſuſpenſus, nec vnquam me, aut mea illis credidi, ne forte illuſio dæmoniaca ſe immiſceat. Fateor tñ ꝙ paucorum, aut nullorum interpretationem determinatam noui ante euentum. Tertiò, quò ad cautelam in ſignificationibus ſomniorũ, quoniam oportet omnes cautelas, quæ circa cognitionem fu-

futurorum ex corporib. cæleſtibus dictę ſunt, adhibere. Et tãto plus oportet hic eſſe cautiorem, & minus conijcere ex ſomnio, quãto ſomnium incertiſſimus effectus eſt cæli. Si enim cognita cęleſti cauſa in alijs cõiecturarum generib. trepida reſtat coniectura futurorum, quid dicendum eſt, quãdo ẽt ignoratur, ꝙ hoc iudicium. ſ. ſomnium à cęleſti eſt cauſa? Ex ſomnijs igitur ſoli ſuſpicioni locus relinquitur circa futura cõtingẽtia. Quartò, quò ad peccatũ, quia inuenitur in adhæſione ad ſomnia peccatũ omnib. ſupradictis trib. modis, quibus inuenitur in ſequendo cęleſtia, & vltra hæc inuenitur error in attribuẽdo ſomnium vni determinatæ cauſæ, puta, cælo. Eſt enim iſtę error contra omnẽ rationem, vt Ariſto. docet in 2. Poſteriorum: qm̃, vt dictũ eſt, effectus potẽs prouenire à pluribus cauſis, nullam earum determinate infert. Incerta eſt ergo oĩs ex ſomnio coniectura pendẽs ex cauſa extrinſeca. Et ſi quis incerta cauſa, vt certa vteretur, procul dubio vane ĩquireret quò ad modum, pro quãto ſupponeret certũ, quod eſt dubiũ. & conſequenter acciperet coniecturam certam, quæ eſt dubia. Et periculoſe iſte erraret non tñ pernitioſe, ſi ĩnfra latitudinẽ coniecturæ maneret. Quòd eñ periculoſe erraret, patet, quia facile poſſet decipi à dæmone, ex quo indicia, q̃ ĩucertum eſt eſſe à cęlo, accipit vt certa à cælo. Non pernicioſe aũt pro quanto infra latitudinẽ coniecturæ ex cęlo, haberi poſſibilis verſatur. Vnde author in litera duob. modis ſuperſtitionẽ eſſe in ſomnijs cõcludit, quando. ſ. eſt expreſſa inuocatio dæmonũ, vel qñ ſomnia extẽduntur ad ea, quæ non ſe poſſunt extendere, vt ſunt habere certitudinẽ de cõtingentibus, & alijs quę ſubterfugiunt ẽt cæleſtia corpora &c. Tũc enim eſt tacita cũ dęmone ſocietas. Nihil aũt horum accidit in propoſito caſu, ſed

Art. 2. & 5

Vti eñ inſtructione diuina non eſt illicitum: ſed in ſomnijs homines inſtruuntur à Deo: dicitur enim Iob 33. Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit, ſcilicet Deus, aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina: ergo vti diuinatione, quæ eſt per ſomnia, non eſt illicitum.

¶ 2. Præt. Illi qui interpretantur ſomnia, proprie vtuntur diuinatione ſomniorum: ſed ſancti viri leguntur ſomnia interpretati, ſicut Ioſeph eſt interpretatus ſõnia pincernæ Pharaonis, & magiſtri piſtorum, vt legitur Gen. 40. & ſomnium Pharaonis, vt legit̃ Gene. 41. & Daniel interpretatus eſt ſomnium Regis Babylonis, vt habetur Dan. 2. & 4. ergo diuinatio ſomniorũ non eſt illicita.

¶ 3. Præt. Illud quod cõiter homines experiuntur, irrationabile eſt negare: ſed omnes experiunt̃ ſomnia habere aliquã ſignificationẽ futurorũ: ergo vanũ eſt negare ſomnia hr̃e vim diuinationis: ergo licitum eſt eis intẽdere.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te, qui obſeruet ſomnia.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut dictum * eſt, diuinatio, q̃ innititur falſæ opinioni, eſt ſuperſtitioſa, & illicita. Ideo conſiderare oportet, quid ſit verũ circa præcognitionẽ futurorũ de ſomnijs. Sunt aũt ſomnia futurorũ euentuum qñq; quidẽ cauſa, puta, cũ mens alicuius ſolicita ex his, q̃ videt in ſomnijs, inducitur ad aliquid faciendũ, vel vitãdum. Qñq; verò ſomnia ſunt ſigna aliquorum futurorũ euentuum, inquantũ reducũtur ad aliquã cauſam cõem ſomnijs, & futuris euentibus, & ſm hoc plurimũ præcognitiones futurorũ in ſomnijs ſiũt. Eſt ergo conſiderandum, quæ ſit cã ſomniorum, & an poſſit eſſe cauſa futurorum euentuum, vel ea poſſit cognoſcere. Sciendum eſt ergo, quod ſomniorum quidẽ qñq; eſt cauſa interius, quandoque exterius. Interior autẽ ſomniorũ cauſa, eſt duplex. Vna quidem animalis, inquantũ. ſ. ea occurrunt hominis phantaſiæ in dormiendo, circa quæ eius cogitatio, & affectio fuit immorata in vigilãdo: & talis cauſa ſomniorũ non eſt cauſa futurorum euentuũ: vnde huiuſmodi ſomnia per accidens ſe habent ad futuros euentus, & ſi quandoq; ſimul concurrant, erit caſuale. Quandoq; vero cauſa intrinſeca

F ſomniorum eſt corporalis. Nam ex interiori diſpoſitione corporis formatur aliquis motus in phantaſia conueniens tali diſpoſitioni, ſicut homini in quo abũdant frigidi humores, occurrũt in ſomnijs, quòd ſit vel in aqua, vel niue: & propter hæc medici dicunt eſſe intendẽdum ſomnijs ad cognoſcẽdũ interiores diſpoſi[tiones]. [Cau]ſa autem ſomniorũ exterior, ſimiliter [duplex eſt,] corporalis, & ſpiritualis. Corporalis qu[idem, inquan]tum imaginatio dormientis immuta[tur ab aere ambiente, vel a corpo]re cõtinẽti, uel ex impreſſione cœleſti[um, et]

G ſic dormienti aliquæ phantaſiæ appa[rent confor]mes cœleſtium diſpoſitionum. Spiri[tualis autem] cauſa, eſt quandoque quidem à Deo, q[ui minis]terio angelorum aliqua hominibus reuelat [in ſomnijs,] ſecundum illud Nume. 12. Si quis fu[erit inter vos] propheta Domini, in viſione appare[bo ei, vel per] ſomnium loquar ad illum. Quandoq[ue vero ope]ratione dæmonum aliquæ phantaſiæ d[ormientibus] apparent, ex quibus quandoque aliqua [futura reue]lant his, qui cum eis habent pacta illi[cita. Sic ergo] dicendum, quòd ſi quis vtatur ſomn[ijs ad præco]gnoſcenda futura, ſecundum quòd [ſomnia pro]cedunt ex reuelatione diuina, vel ex c[auſa naturali] intrinſeca, ſiue extrinſeca, quantum [poteſt vir]

H tus talis extendere, non erit illicita diu[inatio. Si au]tem huiuſmodi diuinatio cauſetur ex [reuelatione] dæmonum, cum quibus pacta haben[t, vel expreſſa,] quia ad hoc inuocantur, vel tacita, [quia huiuſ]modi diuinatio extenditur ad quod [non po]teſt extendere, erit diuinatio illicita, [& ſuper]ſtitioſa. Et per hoc patet reſponſi[o ad obie]cta.

ARTICVLVS VII.

I

Vtrum diuinatio, quę fit per auguria, & omnia, & alias huiuſmodi obſeruationes exteriorum rerum, ſit illicita.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Videtur, ꝙ diuinatio, quæ fit per auguria, & omnia, & alias hmõi obſeruationes exteriorum rerum, nõ ſit illicita. Si enim eſſet illicita, ſancti viri ea non vterentur: ſed Ioſeph legitur, quod augurijs intendebat. Legitur eñ Gen. 44. quòd diſpẽſator Ioſeph dixit: Scyphum quẽ furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit dñs meus, &

K & in quo augurari ſolet, & ipſe poſtea dixit fratribus ſuis: An ignoratis, quòd non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia? ergo vti tali diuinatione non eſt illicitum.

¶ 2. Præt. Aues aliqua circa futuros euentus tẽporum naturaliter cognoſcunt, ſecũdum illud Hiere. 8. Miluus in cælo cognouit tẽpus ſuum, turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: ſed naturalis cognitio eſt infallibilis, & à Deo. ergo vti

tamē quò ad voluntaria, ac per hoc eſſe ſtum quandoq; cauſat in animali conformē effectui cauſando in humanis. verbigratia. Cælum inclinās humana ad bella, cauſat in animalibus diſpoſitiones colericas, ex qb9 prodeunt tales motus, aut voces, mugitus, garritus &c. animalium. Vnde cognitor huiuſmodi conformitatum, coniecturam ſumet futuri belli inter homines. Et ſic verificatur, ꝙ motus aīalium ſunt ratione pertinentiū ad ſe, & cum hoc ſignificant quandoque communis cauſæ cęleſtis coeffectum in humanis. Quòd autem directe ea, quæ in auibus ſunt, ad noſtra referantur, & ſtultum, & ſuperſtitioſum eſt. Secundū eſt, quòd accipere quandoque omen oratione præmiſſa, vel tamquàm ex diuina datum prouidētia, non eſt peccatū, vt in reſponſione ad tertium habes: ſi tamen ex hoc perſona non ſe imprudenter periculo exponat mali, quoniam non propterea excuſaretur: ſtulta enim credulitas, aut oratio nō debet facere hominē præcipitem. Oportet.n. diuinū percipere lumen, aut præceptum ad hæc, & non ex ſola hac facili credulitate, aut fiducia moueri ad opus. Omen namque ad cognitionem, non ad operationem licitū ex noſtra erga Deum fiducia, intelligitur.

cognitione auium ad præcognoſcendum futura, quod eſt augurari, non videtur eſſe illicitum.

¶3.Præt.Gedeon in numero ſanctorum ponitur, vt patet ad Heb. 11. ſed Gedeon vſus fuit homine ex hoc, quòd audiuit recitationem, & interpretationem cuiuſdam ſomnij, vt Iudic.7. dicitur. Similiter Eliezer ſeruus Abrahæ, vt legitur Geneſ.14. ergo videtur, quòd talis diuinatio non ſit illicita.

Sed contra eſt, quod dicitur Deut.18. Non inueniatur in te, qui obſeruet auguria.

Respon. Dicendum, quòd motus, vel garritus auium, vel quęcumque diſpoſitiones in huiuſmodi rebus conſideratæ, manifeſtum eſt, quòd non ſunt cauſa futurorum euentuum: vnde ex eis futura cognoſci non poſſunt, ſicut ex cauſis. Relinquitur ergo, quòd ſi ex eis aliqua futura cognoſcantur, hoc erit inquantum ſunt effectus aliquarū cauſarum, quæ etiam ſunt cauſantes, vel præcognoſcentes futuros euentus. Cauſa autem operationum brutorum animalium eſt inſtinctus quidam, quo mouentur motu naturali: non enim habent dominium ſui actus. Hic autem inſtinctus poteſt ex duplici cauſa procedere. Vno quidem modo, ex cauſa corporali. Cùm enim bruta animalia non habeāt niſi animam ſenſitiuam, cuius omnes potentiæ ſunt actus corporalium organorum, ſubiacet eorum anima diſpoſitioni continentium corporum, & primordialiter cœleſtium: & ideo nihil prohibet aliquas eorum operationes eſſe futurorum ſigna, inquantum conformantur diſpoſitionibus corporum cœleſtium, & aeris continentis, ex quibus proueniunt aliqui futuri euētus. In hoc tñ duo conſiderari oportet. Primum quidē, vt operationes huiuſmodi non extendantur, niſi ad præcognoſcenda futura, quæ cauſantur per motus cœleſtium corporum, vt ſupra dictum * eſt. Secundò, vt non extendantur, niſi ad ea, quæ aliqualiter poſſunt ad huiuſmodi animalia pertinere. Conſequuntur enim per cęleſtia corpora cognitionem quandam naturalem, & inſtinctum ad ea, quæ eorum vitæ ſunt neceſſaria: ſicut ſunt immutationes, quæ fiunt per pluuias, & ventos, & alia huiuſmodi. Alio modo, inſtinctus huiuſmodi cauſantur ex cauſa ſpirituali, ſcilicet vel ex Deo, vt patet in colūba ſuper Chriſtum deſcendente, & in coruo, qui pauit Heliam, & in cęte, qui euomuit, & eiecit Ionam. Vel etiam ex dæmonibus, qui vtuntur huiuſmodi operationibus brutorum animalium ad implicandos animos hominum vanis opinionibus. Et eadem ratio videtur eſſe de omnibus alijs huiuſmodi, præterquàm de omnibus: quia verba huma-

A na, quæ accipiuntur pro homine, non ſubduntur diſpoſitioni ſtellarum: diſponuntur tamen ſecundum diuinam prouidentiam, & quandoque ſecundum dæmonum operationem. Sic ergo dicendum, quòd omnis huiuſmodi diuinatio ſi extendatur vltra illud, ad quod poteſt pertingere ſecundum ordinem naturæ, vel diuinæ prouidentiæ, eſt ſuperſtitioſa, & illicita.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ hoc quod Ioſeph dixit, non eſſe aliquem ſibi ſimilem in ſcientia augurandi, * ſecundum Augu. Ioco dixit, non ſerio, referens forte hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur, & ſic ēt diſpenſator eius locutus eſt. In lib. quæſtio. ſup Geneſim cap. 145.to.4.

B Ad secundum dicendum, quòd illa authoritas loquitur de cognitione auium reſpectu eorum, quæ ad eas pertinent, & ad hæc præcognoſcenda, conſiderare earum voces, & motus non eſt illicitum, puta, ſi quis ex hoc, quòd cornicula frequenter crocitat, pręedicat pluuiam cito eſſe futurā.

Ad tertium dicendum, ꝙ Gedeon obſeruauit recitationem, & expoſitionem ſomnij, accipiens ea pro homine, quaſi ordinata ad ſui inſtructionem à diuina prouidentia. Et ſimiliter Eliezer attēdit verba puellæ, oratione pręmiſſa ad Deum.

ARTICVLVS VIII.

C *Vtrum diuinatio ſortium ſit illicita.*

Ad octavvm ſic proceditur. Vr̄, quòd diuinatio ſortium ſit illicita: Quia ſuper illud Pſal. 30. In manibus tuis ſortes meæ.* dicit gloſ. Auguſt. Sors non eſt aliquid mali, ſed res in humana dubitatione diuinam iudicans voluntatem.

¶2.Præt. Ea, quę à ſanctis in ſcripturis obſeruata leguntur, non videntur eſſe illicita: ſed ſancti viri tam in veteri, quàm in nouo teſtamento D inueniuntur ſortibus vſi eſſe. Legitur enim Ioſue 7. quòd Ioſue ex præcepto Domini, iudicio ſortiū puniuit Achā, qui de anathemate ſurripuerat. Saul etiam ſorte deprehendit filium ſuum Ionatam mel comediſſe, vt habetur 1.Reg.14. Ionas etiam à facie Domini fugiēs, ſorte deprehenſus eſt, & in mare deiect9, vt legitur Ionę 1. Zacharias etiā ſorte exijt, vt incenſum poneret, vt legitur Lucæ 1. Matthias ēt eſt ſorte ab Apoſtolis in Apo- E ſtolatum electus, vt legitur Act. 1. ergo videtur, quòd diuinatio ſortium non ſit illicita.

¶3.Præt. Pugna pugilū, quæ monomachia dicitur .i. ſingularis cōcertatio, & iudicia ignis, & aquæ, quæ dicuntur uulgaria, uidentur ad ſortes pertinere, quia p hmōi aliqua exquiruntur occulta: ſed hmōi non uidentur eſſe illicita, quia & Dauid cū Philiſtæo ſingulare iniiſſe certamē legitur, ut habetur 1.Reg.17. ergo uī, quòd diuinatio ſortium non ſit illicita.

¶ *Super Quæſtionis nonageſimęquintæ. Articulum octauum.*

In artic.8. eiuſdem quæſt 95. aduerte vū ſortes primo iudicandæ ſunt, ſcilicet ex cauſa an expectetur ſortium euentus à Deo, an à cęlo, an à fortuna, an à dęmone. Hic.n. oportet primum iacere lapidem: quoniā hoc ſpectat ad rationem ſortis in communi. Multa aūt alia conſideranda ſunt, quæ ſpectāt ad rationem ſortis talis, puta, diuiſorię, vel conſultoriæ, vel diuinatorię. Et propterea primò circa examē cauſarum verſabimur, & deinde ad ſpecialia deſcendet ſermo. Si igitur ſortes ea ratione exerceantur, vt à Deo fiat diuiſio, conſilium, vel cognitio, neceſsitas requiritur inducēs ad ſortes, vt in litera dicitur, vt Dei tentatio euitetur cū alijs conditionibus in litera explanatis, ſcilicet, vt ſit reuerentia ex parte hominis recurrentis ad ſortes: proportio ex parte act9, ſcilicet diuina oracula, puta, Euangelia, & huiuſmodi, non conuertātur ad ſortes pro tēporalibus: & diſpoſitio ex parte materiæ, vt ſcilicet, non ſit materia ꝓhibita fieri ꝑ ſortes,

3. contra G. 154. Et op. 25.c.4. & 5. Et Ephe.1. lect.4. fin. *Aug. in Pſ. 30. concione 2. de medio Pſa. declinando ad fin. to.8.

SED CONTRA eſt, quod in Decre. 26. q. 5.* dr̃. Sortes, quibus cũcta vos veſtris diſcriminatis prouincijs, quas patres damnauerũt, nihil aliud quàm diuinationes, & maleficia decernimus. Quamobrem uolumus omnino illas dãnari, & vltra inter Chriſtianos nolumus nominari: & ne exerceantur, anathematis interdicto prohibemus.

26.q.5. cap. Sortes.

G

RESPON. Dicendum, quòd ſicut ſupradictũ* eſt, ſortes proprie dicuntur cum aliquid fit, vt eius euentu conſiderato aliquid occultum innoteſcat. Et quidem ſi quæratur iudicio ſortiũ, quid cui ſit adhibendum, ſiue illud ſit res poſſeſſa, ſiue ſit honor, ſiue dignitas, ſeu pęna, aut actio aliqua, vocatur ſors diuiſoria. Si autem inquiratur quid agere oporteat, vocatur ſors cõſultoria.

Art. 3. huius quæſt.

H

Si verò quæratur quid ſit futurũ, vocatur ſors diuinatoria. Actus autem hominum, qui requiruntur ad ſortes, non ſubduntur diſpoſitioni ſtellarum, nec etiam euentus ipſorum. Vnde ſiquis ea intentione ſortibus vtatur, quaſi huiuſmodi actus humani, qui requiruntur ad ſortes, ſecũdum diſpoſitionem ſtellarum ſortiantur effectum, vana, & falſa eſt opinio, & per conſequens non ca[...] rens dæmonum ingeſtione: ex quo talis diuinatio erit ſuperſtitioſa, & illicita. Hac autem cauſa remota neceſſe eſt, quòd ſortialium actuum expectetur euentus, vel ex fortuna, vel ex aliqua ſpirituali cauſa dirigente. Et ſi quidem ex fortuna, quod locum habere poteſt ſolum in diuiſoria ſorte, non videtur habere niſi forte vitium vanitatis, ſicut ſi aliqui non valentes aliquid concorditer diuidere, velint ſortibus ad diuiſionem vti, quaſi fortunæ exponentes quis quam partem accipiat. Si verò ex ſpirituali cauſa expectur ſortium iudicium, quandoque quidem expectatur ex dæmonibus, ſicut legitur Ezech. 21. ꝙ Rex Babylonis ſtetit in biuio, capite duarum viarum, diuinationem quęrens, commiſcens ſagittas interrogauit idola, extra conſuluit, & tales ſortes ſunt illicitæ, & ſecundum canones prohibentur. Quandoque verò expectatur à Deo, ſecũdũ illud Prou. 16. Sortes mittuntur in ſinũ, ſed à Domino tẽperantur: & talis ſors ſecundum ſe non eſt malũ, vt Aug.* dicit. Poteſt tamen in hoc quadrupliciter peccatũ incidere. Primò quidẽ,

F

ges, vt ſunt electiones ſpiritualium prælatorum, vt patet extra de ſortilegijs, capit. vlti. Si vero ſortes exerceantur, vt effectus expectetur à cælo, diſtinguendum eſt: quia aut expectatur à cœlo ratione ſubiectionis actuum noſtrorum concurrentium ad ſortes, quales ſunt extrahere paleam, aut ſchedulam, iacere plura puncta, & huiuſmodi. Et hoc in litera dãnatur, quia actus noſtri non ſubſunt cælo. Ego autem intelligo hãc damnationem, quando quis vtitur noſtris actibus tamquàm abſolute atq; ſimpliciter ſubiectis cælo, & non quando quis vtitur eiſdem, vel vt non deliberatis, & tamq̃ non humanis, vel vt aliqualiter cęlo ſubditis quò ad inclinationem: ad illa tamen, quæ cœlo ſubſunt. Quoniam primo modo eſt ibi falſitas: ſecundo autem nõ eſt certa falſitas. Et propterea non eſt damnanda, ſed vitanda, ac timenda. Et iuxta hunc ſenſum ĩtellige authoris verba in tertio contra gent. capit. 154. cum dicit de ſomnijs, & iſtis, &c. quòd reducere ea in corpora cęleſtia habet modicam rõnem: & ideo exiſtimandum eſt, ꝙ ab aliquo cognoſcẽte fiant. Accipe hæc vt dicta pro tutiore parte ad conſulendum, quæ ſanioris doctrinæ ſunt, non ad damnationem defendentium hæc fieri quandoque à cœlo. Et hæc dixerim, vt qui legunt, aut docent, non ſint præcipites, ſed caueant ſibi, & alijs: non damnent tamen eos, qui ſeruatis ſuperius dictis, tantum ſibi de cœlo promittunt. Aut expectatur euentus ſortium à cœlo ratione talis temporis, puta, quia occurrit tunc tempus ſuæ exaltationis ſecundũ aſtrologiam, & propterea ſperat, quòd omnia in quibus agitur de ipſo, cœlum inclinabit ſecundum ſuas vires in exaltationem ipſius, & ſic forte cadet ſors ſuper illum illa hora: conſolatio quippe iſta licet leuis ſit, damnanda tamen non eſt. Et hæc omnia toleranda præcipuè ſunt, quando ſortes non fiunt præciſe propter cœleſtem actionem, ſed partim à fortuna, partim à cęlo, partim à diuina prouidentia ſperatur, Si autem fortunæ committitur euentus per ſortes, tunc ex genere ſuo nullum peccatum apparet: ſed ratione cauſæ, puta, ſi ex leuitate fiant: vel ratione materiæ, pnta, quia in his, quæ per electionem fieri debent, aut aliunde, quàm ex fortuna cognoſci, aut haberi debent, peccatum eſt. Et quoniam tam conſilia, quàm futurorum, & occultorum cognitiones, & magiſtratus atque officia ex diuina, aut humana peouidentia, agenda ſecundum rectam rationem ſunt: ideo nec ſors conſultoria, nec diuinatoria, nec diuiſoria prælationum, & magiſtratuum debet eſſe fortuita.

I

¶Eſt tñ hic dubitãdi locus. Qm̃ in littera dicitur non eſſe pctm̃ vti ſortibus diuiſorijs in temporalibus dignitatibus, quæ ad terrenam diſpoſitionem ordinantur. Conſtat namq; ꝙ hmõi ſortes fortunæ cõmittuntur, ſub diuina tamen prouidentia, ſicut in rerum diuiſione. Et rõ dubij eſt, quia in dignitatibus diſtribuendis agitur de malo cõi reip. qm̃ poteſt facile reſp. incidere in malos rectores, & conſequenter contingit exaltari prauos, & opprimi bonos &c. In diuiſione autem rerum nulli fit iniuria, ex quo domini rerum committunt voluntarie fortunæ dominium earum.

K

¶Sed hęc ambiguitas facile ſoluitur, ſi perceperimus qũo intelligitur, quòd ſors eſt licita in dignitatibus temporalibus. Intelligitur namque quantum eſt ex ſuo genere, concurrentibus cæteris, quæ ad actum licitum exiguntur, ſ. quòd non ſtulte fiat, quòd ſine iniuria alicuius &c. Vnde dupliciter contingit vti ſortibus in dignitatibus temporalibus, Primò pro[...] de populo bonus, & malus, aptus & ineptus, vel huiuſmodi regiminis habendi [...] naturalem dignitatem rationalis creaturæ [...] tione prouideat ſibi, & alijs: & contra [...]

lo Spirituſancto effici poteſt. Et propterea [...] dignitatibus ſpiritualibus, & non in tempor[...] à dæmone euentus ſortium expectatur [...] men incurritur. Et ſcito, quod licet [...] expectationem idem ſit iudicium in ſortibus [...] tam tamen varium eſt iudicium propter [...] In alijs namque ſupradictis f. aſtris, ſomnijs [...] vires naturæ exceduntur, ad Deum, ac dæmones [...] ſoluere dantem operam his: & ſic neglecto De[...] num incurritur ſocietas. In ſortibus autem [...] committunt, vtentes non ſolum iocoſe, [...] prudenter, ſiue ſtolide hoc faciant: ideo [...] uocatione remotior eſt ſortium vis.

¶Circa duella, quę in reſponſione ad tertium [...] occurrit, an ſint licita in aliquo caſu [...] an principes licite poſſint in caſu duellum [...] dubij, quia extra de Purgatione vulgari [...] nullo caſu tolerandum dicitur duellum [...] nomachiam, duella damnantur. Quidam [...] in caſu. Et quantum hactenus reperi, [...] innocens conuictus, morti adiudicatur, [...] quòd in hoc caſu licite poteſt acceptare [...] eſt mihi pugnare, quando alio modo [...] caſus, ſi tamen aliter dici debet, [...] de Lyra ſuper 1. Regum, cap. 17. Quando [...] minalis, vel ciuilis non poteſt aliter [...] enim ille, qui non poteſt aliter [...] do duellum, poteſt, inquiunt, illud acceptare [...] quia licitum eſt pro defenſione, & [...] re. De principibus quoque refert [...] re, quòd in omni caſu peccant mortaliter [...] la. Sibi tamen videtur hoc dimm [...] Rex Francorum, & Carolus Magnus, [...] ſuſtinuerunt: & quia licitum eſt tolerare [...] tentur maiora, quæ niſi duella fierent, [...]

incendia pauperum, & homicidia, & quia author hic dicit, ꝙ bella accedunt ad communem ſortium rationem. Sortibus enim in multis caſibus vti licet.

ſi abſq; vlla neceſſitate ad ſortes recurratur. Hoc.n.vr̄ ad Dei tentationem pertinere. Vnde Amb. dicit* ſuper Lucam. Qui ſorte eligitur, humano iudicio non comprehenditur. Secundò, ſiquis ēt in neceſſitate abſq; reuerētia Dei ſortibus vtatur. Vnde ſuper Act⁹ Apoſtolorū dicit† Beda. Sed ſi q neceſſitate aliqua cōpulſi Deum putāt ſortibus exēplo Apoſtolorū eſſe conſulendū, videant hoc ipſos Apoſtolos nō niſi collecto fratrū cętu, & p̄cibus ad Deū fuſis egiſſe. Tertiò, ſi diuina oracula ad terrena negotia conuertātur.

Ad euidentiam huius materiæ inchoare oportet à perſcrutatione, an duellum ſit malum ex genere. Si enim eſt malum ex ſuo genere, vt mendacium, vel adulteriū, nulla ratione eſt licitum. Et ſi non eſt malum ex ſuo genere, poteſt quandoque eſſe licitum. Duellum igitur cum bellum ſit duorum, belli ratione conſiderandum eſt. Et quoniam bellū non eſt malum ex ſuo genere, multa namque ſunt bella iuſta, & vnum, & multa non variant ſpeciem, eiuſdem enim ſpeciei eſt homicidium factum ab vno, & à multis, contingit proculdubio eſſe bellum iuſtum inter me, & alterum, ſicut inter regnum, & regnum. Nam quemadmodum iuſtum ſuſcipitur defenſiuum bellum à regno impetito, &c. ita etiam iuſtum ego habeo bellum aduerſus inuaſorem, & licite me defendendo occido illum. Et rurſus ego publicus miniſter iuſtitiæ iuſtum habeo bellum aduerſus reum inuaſorem, ita quòd ex intentione licite occido illum. Non eſt ergo duellum, hoc eſt, duorum bellum, iniuſtum ex genere, ſed poteſt eſſe iuſtum ex vna parte. Oportet ergo ad cauſam inſpicere ſuſcipiendi belli talis. Notanter autem dixi, ly, ſuſcipiendi, & ly, talis. Dixi ſuſcipiendi: quia indicere duellum nunquam licet, vt patebit. Dixi, talis: quia aliqua cauſa poteſt eſſe iuſta cauſa ſuſcipiendi belli, quæ non eſt iuſta cauſa belli talis, ſcilicet ſingularis, vt patebit. Sex autem cauſæ finales videntur potiſſimæ, ad quas ſingularis pugna ordinatur. Prima eſt manifeſtatio veritatis, dum ſcilicet aliqui confidunt, quòd victoria ſua erit teſtis veritatis, quòd ſcilicet ipſe eſt innocens, aut habet ius, & huiuſmodi. Et tale certamen proprie vocatur duellum, & inter purgationes vulgares computatur, & damnatur ab Eccleſia, extra, de Purgatione vulgari, & in cap. Monomachiā. 2. q. 5. Et huiuſmodi duellum licet, vt in litera dicitur, magis accedat ad rationem ſortium, malum tamen eſt ex ſuo genere ſortilegium, quia in propria ratione claudit, repugnantiam ad rectā rationem, ſcilicet inducere in teſtimonium, quod non eſt teſtimonium, quoniam conſtat habentes ius ſuccumbere quandoq; in duello, vt patet in cap. Significantibus, extra de Purgatione vulgari. Nec ſolum huiuſmodi duellum eſt malum ex ſuo genere, vt mendacium, ſed etiam eſt pernitioſum ex ſuo genere, quia contra rectam rationem eligit vterque percutere proximū, & contra rectam rationem vita vtriuſque ex propoſito exponitur mortis, & vulnerum periculo cum Dei tentatione, & diuini fit vſurpatio iudicij, vt in litera dicitur, & diabolica inuentio adimpletur, vt in decretis loco allegato dicitur, & in litera tangitur in c. Conſuluiſti. ibidem. Secunda cauſa eſt oſtentatio viriū, vt Goliath Philiſtæis indicebat duellum l. 1. Reg. 17. Et tale duellū committere eſt perniciosum ex ſuo genere, propter eandem cauſam, quia ſcilicet contra rectam rationem eligit vterque alterum velle percutere. Conſtat namque à ratione alienum eſſe, vt pro oſtentatione virium quis pugnet Et propterea Dauid excuſatur, ꝙ Spirituſancto motus pugnauerit cum Philiſtæo. Errāt autem in hac ſicut & prima cauſa principes, concedentes quaſi ſpectaculi cauſa cū in bellis ſunt, certamina quaſi ſingularia, puta, decem hinc, & decem inde ad oſtentationem uirorum fortiū. Diabolica ſunt hæc, & ſicut duella iudicanda, eadem rōne. Nec excuſat eos tp̄s belli, & conflictus partialis hoſtium cum hoſtibus. Quoniam iuſti cauſa belli in hoc partiali conflictu locum non habet, quia habens iuſtum bellū, ut ſic, non ad oſtentationē pugnat. Tertia cauſa eſt euitatio ignominiæ, quia. ſ. reputatur uilis, & degeneris animi, ſi non acceptat duellū. Et hæc cā licet apud idiotas plurimū valere uideatur, apud tn̄ ſapientes nulla eſt. Et quia rebus utendū eſt, ut ſapientes, non ut plures: ideo ſecūdum rectam rationē non eſt rationi conſona cauſa hęc. Et propterea duellum tale committere, malum pernitioſum eſt ex ſuo genere propter eandem rationē: quia contra rectam rationem uterque alterum eligit percutere, &c. Quarta cauſa eſt terminatio litis criminalis, aut ciuilis, quando. ſ. non poteſt aliter terminari lis, niſi duello acceptato. Alioquin aut non acceptans duellum, iuſtitiam non poteſt conſequi: aut liti ſuccumbit cum ſuo, & multorū quandoque magno damno. Et hic oportet conſiderare, quòd ad hoc, quòd actus moralis ſit licitus, oportet medium non eſſe diſproportionatum fini: huic autem fini, qui eſt terminatio litis, proportionatum eſt medium, aut conuenientia partium, aut ſententia iudicis, aut pugna bellica ex parte habentis iuſtitiam cum conditionibus requiſitis ad iuſtum bellum. Et propterea tunc

A tantum duellum eſt licitum ad talem finem, ſcilicet ad terminandas lites, & contentiones, quando habet rationem iuſti belli. Quod an ſit poſſibile, hinc apparere poteſt. Bellum iuſtum aut eſt vindicatiuū, aut defenſiuū. Si eſt uindicatiuum, hoc eſt, ꝙ indicitur bellum ad vindicandam iniuriam illatam patriæ, &c. indicens bellum gerit perſonam iudicis, utpote utens publico gladio contra extraneos impugnatores reipublicæ eadem ratione, qua utitur cōtra internos perturbatores, ut patet ex ſupradictis, cum de bello tractaretur. Huiuſmodi autem iudex, & uindex fungitur perſona, & officio agentis. Agens autem debet ſuperexcedere patiens, ut poſsit illud ſibi ſubijcere. Et propterea huiuſmodi bellum non debet niſi à potentiori indici, & ſic potentiori, ut licet uarius ſit euentus belli, humana tamen ratione quaſi certa ſit uictoria, aut ſaltem non ſuccumbere: quemadmodum iudex contra internos perturbatores pacis non procedit, niſi habens tot ſatellites, vt ſit quaſi certus, quòd capiet malefactores, &c. Hoc autem in duello ſeruari nō poteſt, quia in ſingulari certamine aut pars eſt vtriuſq; conditio, aut vni facile poſſunt accidere in illo actu aliqua, quæ fortiorem facient ſuccumbere. Et propter hanc rationem, quamuis indicere bellum quandoque ſit licitum, indicere tamen duellum, numquàm eſt licitum: quia eſt contra rectam rationem ex ſuo genere. Si vero bellum iuſtum eſt defenſiuum, prout patria aliqua indictum ſibi bellum oportet aut ſuſtinere, aut ſuccumbere, C tunc ſuſcipiens bellum gerit perſonam, ac officium, & reſiſtentis, & propulſantis à ſe iniuriam: & ideo oportet imitari tunc res naturales, q̄ quantum poſſunt, reſiſtunt contrarijs ſuis. Et debet in huiuſmodi bello fortificari, quantum fieri poteſt, virtus reſiſtitiua, & propulſatiua iniuriæ. Contrarium autem huius fit in duello: quia dum vnus ſolus ponitur ad reſiſtendum vni, & ad propulſandum iniuriam ab eodem, debiliter, ac nimis periculoſe conſulitur huic defenſioni. Et propterea, niſi actualiter vnica perſona inuadatur, debet defendi iuſtitia cum multitudine forti, & non committi vnius periculo ſecundum rectam rationē cōitate, ſeu principe, cuius eſt bellum ēt defenſiuum aſſumere. Aliena eſt ergo natura duelli à natura iuſti belli tam defenſiui, quàm vindicatiui. Et propterea nulla ex parte inuenitur duellum eſſe proportionatum medium ad terminationem litis tam ciuilis, quàm criminalis. Et quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona, patiatur potius, qui non poteſt iura ſua aliter tueri. In vno tamen caſu licitum mihi videtur acce- D ptare duellum, quando ſcilicet accuſator euidenter calumniatur, & præualet contra me innocentem ad mortem, vel mutilationem. Tunc enim ex quo accuſator impetit me iudicis gladio iniuſtiſſime, & ſine dubio occidet, vel mutilabit me, ego non habens aliud refugium, habeo iuſtum bellum defenſiuum contra eum. Et propterea ſi ipſe offert mihi duellum, ego poſſum acceptare de conſenſu principis, & tueri me meliori modo quo poſſum. Hoc enim licet ſecundū apparentiā ſit duellum, ſecūdū veritatem non eſt niſi defenſio contra inuadētem ſe perſonaliter ad mortem, vel mutilationem. Differt. n. ſ͞m rem nihil, occidere me gladio ꝓprio, & alieno. Vnde & Nathā dixit ad Dauid. Vriā interfeciſti gladio filiorū Amon. Secus aūt eſt in alijs cauſis, qm̄ defenſio armata non eſt mihi licita, niſi contra inuadentem me armis: in alijs aūt cauſis ſola ſentētia iniuſta fit inuaſio. Nec opus eſt violentia in executione ex parte iudicis: qm̄ reo non reſiſtente abſque armis omnia fiunt. Quinta cauſa, eſt indulgentia multitudinis, quando. ſ. inter duas patrias eſt bellum, & parcendo multi- E tudini reſoluitur de conſenſu partium totum bellum in duellum, vt legitur de Coſdroe filio, & Heraclio, in legenda exaltationis S. Crucis. Ob hanc ſiquidem cauſam non eſt licitum ſubire duellum. Et ratio eſt, quia declinatur à natura belli ex vna parte iuſti, ad naturam duelli, quod rationi rectæ aduerſari patet ex antedictis. Nec verba authoris in hac litera fauent duello, tamquā cuidam ſorti, ſed damnant duella, vt ferrum candens, & aquā feruentem, minus tn̄, q̄ illa: quia non expectatur miraculum. Et ꝑꝑ hoc dixit, ꝙ magis appropinquat ad ſortis rōnem. Nā ly, magis, cōparationē ad prædicta dicit. Cū. n. oīa poſuerit in genere ſortis, dixit duella magis participare de ſortis ratione, q̄ ignem, & aquam, & nō dicit eſſe puras ſortes. Fateor tamen, ꝙ in caſu, quo pars habens iuſtum bellum cognoſcit vires ſuas, & quòd oportet aut confligere, & ſuccumbere, aut acceptare duellum, quòd licite acceptat duellum. Transfert. n. quaſi certum caſum in dubium, & in ſpem victoriæ vtendo omnibus ſuis viribus. Nec ſolum licitum eſt tali parti in prædicto neceſsitatis articulo conſtitutæ

Beda in fine commentarij ad 1. ca. Act. to. 2.

acceptare,

Epiſt. 119. ca. 30. in fi. to. 2.

acceptare, ſed etiam prouocare tale duellum, reſoluendo bellum in duellum: quoniam ex parte ſui vtitur omnibus viribus ſuis melius in duello quàm in bello, & propterea non peccat. Ex parte vero alterius partis ſupponitur, quòd habeat bellum iniuſtum, & non ſolum ille, qui in duello cõparebit, ſed oẽs parati ſunt ad inuadendũ iniuſte patriam, vel exercitum, perſonas, &c. Ac per hoc offerendo duellum, abducuntur à maiori malo, auferrendo materiam maioris mali, non vt faciant totũ hoc, ſcilicet minus malum, ſed vt facturi malum, peccent minus, quod eſt officiũ angelorum, vt patet de decem viris, qui occiſuro eos obtulerunt, vt acciperet ſuos theſauros. Sexta cauſa, ẽ defenſio. Et ſi quidem aliquis actualiter imperatur, non eſt dubium, ꝙ vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ: ſed hoc non proprie eſt duellum, quoniã duellum ſonat duorum bellum ex condicto. Et propterea cùm ex ratione monſtratũ ſit, ꝙ duorum bellum ex condicto non eſt conueniens medium ad defenſionem litis, aut diſcordiæ ciuilis, aut criminalis, quia nõ poteſt habere rationem iuſti belli ex quacunq; parte, niſi in duobus caſibus ſupradictis: ideo non eſt licitum duellum pro defenſione. Videntur autẽ in hoc quidam falli, ꝙ non diſcernunt inter hæc duo, ſ. bellũ, & duellũ. Et putant, quòd, quia licet pugnare pro ſe, & ſuis, ideo licet duellum committere, quod tñ monſtratum eſt non ſequi: quia alia eſt ratio de bello, & alia de duello, vt patet ex dictis. Et ex his patet, quid de principibus concedentibus duella, dicendum ſit. Cõſtat. n. quòd peccant cõcedendo, non peccant autem permittendo ex vrgenti cauſa: ſicut nec peccant permittẽdo viuras, & meretrices.

In fine commẽtarij c. 1. Act. Apoſto. to. 5.

Epiſt. 180. inter med. & fi. to. 2.

ib. 1. ca. 28. om. 3.

2. q. 5. c. Conſuluiſti, ante med.

Vnde Aug. † dicit ad ĩquiſitiones Ianuarij. His qui de paginis euangelicis ſortes legunt, etſi optandũ ſit, vt potius faciant, q̃ ad dæmonia conſulenda concurrant: tñ iſta mihi diſplicet cõſuetudo, ad negotia ſæcularia, & ad vitæ hui⁹ vanitates, diuina oracula velle cõuertere. Quartò, ſi in electionibus eccleſiaſticis, quæ Spiritusſancti inſpiratione fieri debẽt, aliquiſortibus vtãtur. Vnde ſicut Beda dicit* ſuper actus Apoſtolorũ, Matthias ante Pentecoſten ordinatus ſorte quæritur, quia ſcilicet nõdum erat plenitudo Spiritusſancti in Eccleſia effuſa. Septẽ autem Diaconi poſtea nõ ſorte, ſed electione diſcipulorum ſunt ordinati. Secus autem eſt in temporalibus dignitatibus, quæ ad terrenam diſpoſitionem ordinantur, in quarum electione plerumque homines ſortibus vtuntur, ſicut, & in temporalium rerum diuiſione. Si vero neceſſitas immineat, licitum eſt cum debita reuerentia ſortibus diuinum iudicium implorare. Vnde Aug. dicit in epiſtola* ad Honoratũ. Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio, qui eorum perſecutionis tempore maneant, ne fuga fiat oĩum & qui eorum fugiant, ne morte omniũ deſeratur Eccleſia, ſi hæc diſceptatio aliter nõ potuerit terminari, quãtum mihi vr̃, qui maneant, & qui fugiant, ſorte eligendi ſunt. Et in primo de doctr. Chriſtia.* dicit. Si cui abundaret aliquid, quod oporteret dari eis, qui non haberent, nec duobus dari potuiſſet, ſi tibi occurant duo, quorum neuter alium, vel indigentia, vel vrgente aliqua neceſſitate ſuperaret, nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte eligeres cui dãdum eſſet, quod dari vtrique nõ poſſet. Et per hoc patet reſponſio ad primum, & Secundum.

F G H I

AD TERTIVM dicendum, ꝙ iudicium ferri candentis, uel aquæ feruentis, ordinatur quidem ad alicuius peccati occulti ĩquiſitionem per aliquid, quod ab homine fit, & in hoc conuenit cũ ſortibus: inquantum tamen expectatur aliquis miraculoſus effectus à Deo, excedit cõem ſortium rationem. Vnde huiuſmodi iudiciũ illicitum redditur, tum, quia ordinatur ad iudicandũ occulta, quæ diuino iudicio reſeruantur: tum etiam quia huiuſmodi iudicium non eſt authoritate diuina ſancitum. Vnde 2. q. 5.* in decreto Stephani Papæ dicitur: Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorqueri

K

à quolibet, ſacri non cenſent cano[...] ctorum patrum documento ſanc[...] perſtitioſa adinuentione non eſt [...] Spontanea enim confeſſione, vel [...] tione publicata delicta, habito præ[...] re, conceſſa ſunt noſtro regimini [...] ta vero, & incognita illi ſunt relin[...] nouit corda filiorum hominum. [...] videtur eſſe de lege duellorum, niſi [...] dit ad communem rationem ſortiu[...] non expectatur ibi miraculoſus effe[...] quando pugiles ſunt valde impa[...] arte.

QVAESTIO XCVI

De ſuperſtitionibus obſeruantiarum, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de ſuperſtitionibus obſeruantiarum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, De obſeruantijs ad ſcientiam acquirendam, quæ traduntur in arte notoria.

¶ Secundò, De obſeruantijs, quæ ordinantur ad aliqua corpora immutanda.

¶ Tertiò, De obſeruantijs, quæ ordinantur ad coniuncturas ſumendas fortuniorũ, vel infortuniorum.

¶ Quartò, De ſuſpenſionibus ſacrorum verborum ad collum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vti obſeruantijs artis notoriæ ſit illicitum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd vti obſeruantijs artis notoriæ non ſit illicitum. D[...] aliquid dicitur illicitum. Vno mod[...] nus operis, ſicut homicidium, vel [...] modo, ex eo, quòd ordinatur ad ma[...] cut cum aliquis dat eleemoſynam p[...] gloriam: ſed ea, quæ obſeruantur i[...] ſecundum genus operis, non ſunt ill[...] quædam ieiunia, & orationes ad De[...] tur etiam ad bonum finem, ſcilicet ad [...] quirendam: ergo vti huiuſmodi ob[...] non eſt illicitum.

¶ 2. Præt. Daniel. 1. legitur, quòd pu[...] bus dedit Deus ſcientiam, & diſcipl[...] libro, & ſapientia: ſed obſeruanti[...] ſunt ſecundum aliqua ieiunia, & ab[...] dam: ergo videtur, quòd diuinitus [...] effectum: non ergo illicitum eſt [...]

¶ 3. Præterea. Ideo videtur eſſe [...] dæmonibus inquirere de furtis, qu[...] gnoſcunt, ſed hoc eſt proprium Dei, [...] eſt: ſed veritates ſcientiarum dæmo[...] ſcientiæ ſunt de his, quæ ſunt ex neceſ[...] per, quæ ſubiacent humanæ cogni[...] magis dæmonum, qui ſunt perſpica[...] gu.* dicit: ergo non videtur eſſe pecca[...]